

Doorstroom in het ROC

Een kwestie van goed kiezen en doorzetten?

Mechtild Derriks
Margaretha Vergeer

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Derriks M., Vergeer M.M. Doorstroom in het ROC

Doorstroom in het ROC. Een kwestie van goed kiezen en doorzetten?
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

ISBN 978-90-6813-911-2

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave:

Kohnstamm Instituut

Plantage Muidergracht 24, Postbus 94208, 1018 TV Amsterdam

Telefoon: 020-5251226

<http://www.kohnstammstituut.uva.nl>

Copyright © Kohnstamm Instituut, 2010

Dit onderzoek is gefinancierd uit het budget dat het ministerie van OCW jaarlijks beschikbaar stelt aan de LPC ten behoeve van Kortlopend Onderwijsonderzoek dat uitgevoerd wordt op verzoek van het onderwijsveld.

Inhoud

Samenvatting	1
1 Context, vraagstelling en onderzoeksopzet	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Onderzoeksopzet en uitvoering	6
2 Kenmerken van de respons	11
3 Resultaten vragenlijstgegevens	17
3.1 Factoren van invloed op studiestaken en studievoortgang	17
3.2 Oordeel over de opleiding	20
3.3 Maatregelen om studie-uitval te voorkomen	22
3.4 Factoren die succesvol studeren bevorderen	23
3.5 Factoren die succesvol studeren belemmeren	25
4 Resultaten aanvullende gesprekken	27
4.1 Factoren die bevorderlijk zijn voor succes in het mbo	27
4.2 Omstandigheden die de studie in het mbo bemoeilijken	28
5 Inventarisatie programma's en maatregelen	31
5.1 Werkwijze	31
5.2 Opbrengst	33
6 Resultaten panelgesprek	37
6.1 De paneldiscussie	37
7 Conclusies	41
Bijlage	45
Literatuur	67

Samenvatting

Op verzoek van een ROC is aan de hand van vragenlijsten en gesprekken onderzocht welke factoren bepalend zijn voor succes en uitval van (allochtone) studenten in het mbo. De resultaten van het onderzoek bieden het ROC aanknopingspunten om gericht maatregelen in te zetten om voortijdige uitval tegen te gaan.

Informatie is verkregen van 204 studenten (uitvallers en niet-uitvallers). Van hen hebben 102 studenten het jaar succesvol afgemaakt (succesvolle studenten; bijna allemaal van de opleiding Helpende Zorg en Welzijn) en 102 waren uitvallers. Van de uitvallers zijn 59 studenten vervolgens aan het programma M&Mplus gaan deelnemen.

Factoren die een rol spelen bij uitvallen of blijven

Voor de uitvallers vormen 'studentkenmerken' (een factor die inhoudt dat de opleiding niet is wat de studenten er van verwacht hadden) de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen. Voor uitvallers en niet-uitvallers is de factor 'cultuur' minder belangrijk dan studentkenmerken en opleidingskenmerken, maar voor de succesvolle studenten wél belangrijker dan voor de uitvallers. Succesvolle studenten ervaren naar eigen zeggen dus iets meer taalproblemen en iets minder steun van hun ouders en vinden vaker dat docenten onvoldoende rekening houden met hun cultuur dan de uitvallers.

Bij de drie genoemde factoren zijn er binnen de uitvallers en niet-uitvallers geen verschillen tussen autochtone en allochtone studenten.

De uitvallers en de niet-uitvallers verschillen niet in hun oordeel over de opleiding. Over de begeleiding die zij krijgen van mentoren/studieloopbaanbegeleiders en hun eigen betrokkenheid bij de opleiding (bijvoorbeeld de mate waarin zij serieus worden genomen) zijn beide groepen tamelijk positief. Bij de uitvallers is er een verschil tussen allochtone en autochtone studenten. Allochtone studiestakers zijn positiever over de studiebegeleiding en hun rol in het onderwijs dan autochtone uitvallers.

Bevorderende factoren bij het voorkomen van studie-uitval

Veel uitvallers vinden dat de school niets had kunnen doen om hun studie-uitval te voorkomen. Zij wijzen naar zichzelf: zij vinden de opleiding niks, zij hebben

problemen in hun privéleven, zij hebben teveel verzuimd. Voor zover er suggesties zijn gedaan over wat de school had kunnen doen om hun uitval te voorkomen, liggen deze op het vlak van betere (studieloopbaan)begeleiding en ondersteuning, duidelijker lessen, meer aandacht en een positievere houding bij docenten.

De suggesties van de succesvolle studenten over maatregelen die de school kan nemen om uitval te verminderen, komen voor een groot deel overeen met die van de uitvallers. Ook zij zoeken het in 'meer hulp en begeleiding', 'meer aandacht en interesse voor de leerlingen', 'meer structuur in de lessen en een strengere aanpak' en het '(blijven) stimuleren en motiveren van leerlingen'.

Succesvolle studenten hebben aangegeven wat hen geholpen heeft bij het succesvol doorlopen van de opleiding. Persoonlijke kwaliteiten die helpen zijn volgens hen: behulpzaamheid en vriendelijkheid, geduld, doorzettingsvermogen, goed je best doen, je aan afspraken houden, goed kunnen samenwerken, slim zijn, goed en snel kunnen leren, ervaring hebben met zorg. Gezinsomstandigheden die helpen zijn: het goede voorbeeld van ouders, hulp, steun en stimulans van ouders en steun van overige familieleden.

Driekwart van de succesvolle studenten geeft aan geen noemenswaardige problemen ervaren te hebben die hun belemmerden om de opleiding te blijven volgen. De overige 25% heeft heel uiteenlopende problemen ervaren. Rond de 10% heeft wel eens overwogen te stoppen, vooral vanwege privéproblemen.

De gesprekken met enkele succesvolle studenten vormen een verdieping en ondersteuning van de via de vragenlijsten verkregen informatie. De ene helft van de geïnterviewden vindt specifieke maatregelen voor allochtone studenten niet nodig, de andere helft wel. De eerste groep vindt uitval geen kwestie van etniciteit maar van persoonlijkheid van de student. Ook vinden zij dat hier een taak ligt voor allochtone ouders: zij moeten meer interesse tonen voor hun studerende kind. Voorstanders van specifieke maatregelen vinden dat er iets op het gebied van de Nederlandse taal moet gebeuren.

Beschikbare programma's

Een tweede onderzoeksactiviteit bestond uit een beperkte inventarisatie van relevante programma's en maatregelen die als voorbeeld zouden kunnen dienen voor mogelijke maatregelen binnen het ROC gericht op het tegengaan van uitval en het bevorderen van de doorstroom van allochtone studenten. De zoektocht leverde een scala aan programma's en maatregelen op. Deze zijn in zeven categorieën ingedeeld, programma's en maatregelen gericht op: 1) schoolorganisatie en klassen-

management; 2) vaardigheden; 3) ouderbetrokkenheid; 4) binding met school; 5) op stage, beroep en toekomst; 6) de overgang vmbo-mbo; 7) de aanpak van verzuim. Naderhand bleek dat een aantal daarvan al door het ROC werden uitgevoerd.

Paneldiscussie

Ter afsluiting van het onderzoek is aan een panel van betrokken docenten gevraagd een reactie op de onderzoeksbevindingen te geven en daarbij specifieke aandacht te schenken aan de mogelijkheden die er zijn er voor de reguliere mbo docenten om allochtone leerlingen met meer succes in het mbo te laten doorstromen.

Het docentenpanel herkent een aantal resultaten en een enkele ook niet. Het panel denkt niet dat studentgebonden factoren de belangrijkste redenen zijn om met de opleiding te stoppen, maar dat studenten het makkelijker vinden om te zeggen dat zij de verkeerde keuze gemaakt hebben dan toe te geven dat er andere zaken spelen. Wel herkend wordt dat veel studenten een verkeerd beeld hebben van wat ze met de opleiding uiteindelijk voor werk kunnen gaan doen. Volgens het panel is het mbo is hier mede debet aan. In de voorlichting heeft het 'leuke' de overhand. Bij de bevinding dat succesvolle studenten meer cultuurgebonden problemen ervaren dan de uitvallers maakt het panel twee kanttekeningen. 1) Studenten moeten van een zeker niveau zijn om dergelijke problemen te kunnen zien. 2) Het is mogelijk dat de succesvolle studenten door hun opleiding meer met cultuurgronden problemen in aanraking komen. Tot de voorwaarden voor een succesvolle studieloopbaan rekent het panel een goede studiekeuze, maar zeker ook het beschikken over schoolvaardigheden, zoals op tijd komen. Verder zijn in het panelgesprek suggesties van studenten om uitval te voorkomen aan de orde geweest zoals het meer betrekken van allochtone ouders, een meer gestructureerde lesaanpak, meer aandacht voor de Nederlandse taal. Ook enkele suggesties uit de literatuur zoals het instellen van een studentenmentoraat en loopbaan oriëntatie en begeleiding zijn besproken. Het onderzoek wordt afgesloten met een aantal conclusies en aanbevelingen.

1 Context, vraagstelling en onderzoeksoptzet

1.1 Aanleiding

Voortijdig schoolverlaten is een probleem waar veel ROC's mee te maken hebben. Het mbo kent een relatief groot aantal allochtone studenten en schooluitval komt het meest voor onder allochtone leerlingen – en in de grote steden. Indien de ROC's er in slagen om de schooluitval onder allochtone studenten effectief aan te pakken, levert dit een belangrijke bijdrage aan het succes en de integratie van allochtone leerlingen en sociale integratie in het algemeen.

De vraag van een ROC naar een overzicht van effectieve aanpakken om uitval van allochtone studenten te voorkomen en doorstroom te bevorderen, is dan ook begrijpelijk en relevant – ook voor andere ROC's.

Een belangrijke vraag is echter in hoeverre het nodig is dat dergelijke maatregelen specifiek gericht zijn op allochtone studenten. In het algemeen wordt ervan uitgegaan dat de hoge uitval in de ROC's veroorzaakt wordt door een verkeerde keuze, het te hoge niveau, taalproblemen en het schoolklimaat. Ook factoren als een niet realistisch beroepsbeeld bij jongeren en dat het in het mbo lastig is om in de loop van het eerste jaar van opleiding te veranderen, dragen bij aan uitval. In hoeverre voor allochtone studenten nog andere factoren een rol spelen of dat de genoemde factoren een groter (negatief) effect hebben is niet bekend. Onvoldoende inzicht hierin maakt het lastig om te kunnen beoordelen of maatregelen effectief zijn – anders dan het via 'trial and error' van alles proberen en het monitoren van de resulterende uitvalcijfers. Specifieke maatregelen zouden immers en gericht moeten zijn op specifieke moeilijkheden (en mogelijkheden) en specifieke effecten moeten hebben.

Het door middel van empirisch onderzoek beantwoorden van de vraag van het ROC is op dit moment ook lastig omdat uit een korte inventarisatie is gebleken dat in Nederland op ROC's de bedoelde maatregelen (nog) niet worden genomen.

Vraagstelling

Gezien het belang van effectieve aanpakken en het ontbreken van een gefundeerd inzicht in de aard van de moeilijkheden van allochtone studenten in het mbo en daarbij passende effectieve maatregelen, wordt dit kortlopend onderzoek gericht op de beperktere vraag:

‘Welke mogelijkheden zijn er om allochtone leerlingen met meer succes in het mbo te laten doorstromen?’

Om meer inzicht te krijgen in de aard van de problemen van allochtone studenten ligt de aandacht in het onderzoek vooral op de vraag wat succesvolle allochtone studenten onderscheidt van niet-succesvolle allochtone studenten.

1.2 Onderzoeksopzet en uitvoering

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is nagegaan welke factoren bepalend zijn voor uitval en succes van allochtone studenten in het mbo. De gegevens zijn verzameld met behulp van een vragenlijst. In nauw overleg met de aanvrager is besloten om de vragenlijst af te nemen bij studenten (uitvallers en niet-uitvallers) van twee opleidingen van het ROC:

- de opleiding Helpende Zorg en Welzijn (niveau 2).
- de opleiding Pedagogisch Werker (niveau 3 en 4).

Met studenten van deze opleidingen die willen stoppen, wordt een exitgesprek gevoerd. Dit moment is gekozen om de uitvallende studenten uit de twee opleidingen de vragenlijst te laten invullen. De succesvolle studenten van deze opleidingen is aan het eind van het studiejaar de vragenlijst voorgelegd.

Daarnaast is in overleg met het ROC besloten de vragenlijst te laten invullen door

- studenten die stoppen met hun opleiding en vervolgens aan het programma M&Mplus gaan deelnemen. M&Mplus is een programma van het domein Maatschappelijke Dienstverlening en is gericht op deelnemers van niveau 2, 3 en 4 die willen stoppen met de opleiding maar nog niet kunnen doorstromen naar een andere opleiding, bijvoorbeeld omdat de deelnemer geen goed beeld heeft van zijn of haar mogelijkheden, de nieuwe opleiding vol is, of de opleiding maar één maal per jaar start.

De deelnemers aan het programma M&Mplus vulden de vragenlijst in bij het intakegesprek voor M&Mplus.

Dataverzameling bij uitvallers en niet-uitvallers

Bij potentiële uitvallers in het eerste jaar (studiejaar 2009-2010) – allochtone én autochtone – is nagegaan wat de redenen voor uitval zijn. Hierbij is aandacht besteed aan verschillende redenen voor uitval.

Studenten die hun opleiding tot en met het tweede of derde studiejaar (afhankelijk van de betreffende opleiding) hebben afgemaakt, worden in dit onderzoek als succesvolle studenten beschouwd. Bij succesvolle allochtone mbo-studenten is nagegaan in hoeverre de door uitvallers genoemde redenen voor hen minder of niet gelden. Daarnaast is hen een beperkt aantal open vragen voorgelegd waarbij zij konden beschrijven welke factoren bepalend zijn geweest voor het succes in het mbo. De factoren zijn onderscheiden naar: persoonlijke kwaliteiten, gezins- of familie omstandigheden, de vooropleiding, de huidige mbo-opleiding/instelling. Ook is gevraagd of er factoren zijn (geweest) die hun schoolloopbaan in het mbo hebben bemoeilijkt.

Door de uitvallers te vergelijken met succesvolle studenten wordt voorkomen dat door uitvallers genoemde redenen ten onrechte worden geïnterpreteerd als ‘werkelijke’ verklaringen van uitval. Door uitvallers genoemde factoren en omstandigheden zouden immers ook kunnen gelden voor succesvolle allochtone studenten.

Voor de analyse van de oorzaken van de uitval van allochtone studenten zijn dus twee soorten informatiebronnen gebruikt: vragenlijstgegevens over uitval van de (potentiële) uitvallers en gegevens van succesvolle allochtone studenten.

Vragenlijstconstructie

Voor de (potentiële) uitvallers is een vragenlijst samengesteld met de volgende onderwerpen:

- Redenen om (tijdelijk dan wel definitief) met de opleiding te stoppen
- Uitspraken over de gang van zaken in opleiding
- Suggesties voor maatregelen die de school kan nemen om uitval te voorkomen
- Tevredenheid over voorbereiding in vmbo op mbo; Belang van mbo-diploma
- Redenen om wel of niet aan M&Mplus deel te nemen
- Achtergrondgegevens

Voor de succesvolle studenten is een vergelijkbare vragenlijst samengesteld. Deze lijst bevat de onderwerpen:

- Factoren die van invloed kunnen zijn bij het studeren. Deze factoren komen overeen met de redenen die voor uitvallers van belang kunnen zijn bij de beslissing om (tijdelijk dan wel definitief) met de opleiding te stoppen.
- Uitspraken over de gang van zaken in de opleiding
- Factoren van invloed op het succesvol volgen van een opleiding
- Problemen tijdens de studie
- Suggesties voor maatregelen die de school kan nemen om uitval te voorkomen
- Tevredenheid over voorbereiding in vmbo op mbo; Belang van mbo-diploma
- Achtergrondgegevens

Aan het slot van de vragenlijst konden studenten hun naam en telefoonnummer invullen indien zij bereid waren tot een telefonisch gesprek.

Respons (potentiële) uitvallers en niet-uitvallers

De vragenlijst voor (potentiële) uitvallers is in de loop van het jaar ingevuld door 102 studenten. Daarvan waren er 43 studie-uitvallers van opleidingen Welzijn, 59 waren deelnemers aan M&Mplus (afkomstig uit verschillende opleidingen). De vragenlijst voor de succesvolle studenten is aan het eind van het schooljaar ingevuld door 102 studenten die hun studiejaar hebben afgemaakt, 92 van de opleiding Helpende Zorg en Welzijn en 10 van de opleiding Pedagogisch Werker.

Aanvullende gegevens van succesvolle studenten

Ter verdieping van de vragenlijst gegevens zijn gesprekken gevoerd met acht succesvolle studenten in het laatste jaar van hun opleiding. De interviews gingen over de vraag of en op welke manier de volgende factoren hun studie vergemakkelijkten dan wel bemoeilijkten:

- Persoonlijke kwaliteiten
- Gezins- of familieomstandigheden
- De huidige mbo-opleiding/instelling

Ook is gevraagd naar maatregelen die de school kan nemen om uitval te voorkomen en of daarbij specifieke maatregelen nodig zijn voor allochtone studenten.

Inventarisatie maatregelen

Een korte inventarisatieronde in de voorbereidingsfase van het onderzoek heeft niet geleid tot identificatie van projecten in het mbo die specifiek gericht zijn op de uitval en doorstroom van allochtone studenten. In het onderzoek is gericht en

uitgebreider nagegaan welke projecten en maatregelen als voorbeeld zouden kunnen dienen voor mogelijke maatregelen binnen het ROC.

Ter afsluiting: groepsgebesprek met docenten

De belangrijkste bevindingen van het onderzoek zijn met vijf betrokken medewerkers besproken. Bij elk onderwerp was de invalshoek steeds of het resultaat met de eigen ervaringen overeenkwam en welke mogelijkheden er op dat punt zijn om allochtone leerlingen met meer succes in het mbo te laten doorstromen.

2 Kenmerken van de respons

In dit hoofdstuk worden enkele achtergrondkenmerken van de uitvallers en niet-uitvallers beschreven. Aan de uitvallers zijn daarnaast nog enkele specifieke vragen gesteld over de situatie bij het stoppen met de opleiding. Deze aspecten komen in de laatste paragraaf aan de orde.

Gevolgde opleiding

In onderstaande tabel staat het overzicht van de opleidingen waarmee de studenten zijn gestopt. De uitvallers zijn afkomstig uit verschillende opleidingen, vooral de opleiding Pedagogisch Werker en in iets mindere mate ook de opleidingen Veiligheid en Onderwijsassistent. De succesvolle studenten, hebben bijna allemaal een opleiding Helpende Zorg en Welzijn afgemaakt. Tien studenten hebben hun jaar in de opleiding Pedagogisch Werker afgemaakt.

Tabel 1. Opleiding uitvallers en niet-uitvallers

	Uitvallers n=102	Niet-uitvallers n=102
PW Pedagogisch werker niveau 3/4	23	10
Opleidingen Veiligheid niveau 2/3	13	
Onderwijsassistent niveau 2/3/4	10	
MMZ Medewerker maatschappelijke zorg niveau 3/4	8	
Zorg en Welzijn niveau 2	8	92
ICT niveau 4	8	
SMD niveau 4	7	
Sport en bewegen niveau 2/3	5	
Verpleegkunde niveau 3/4	4	
SPW 3	3	
Detailhandel niveau 2	2	
SPW4	1	
SCW Sociaal cultureel werk niveau 4	1	
Andere opleidingen (o.a. kapper, administratie, motorvoertuigen, doktersassistente)	9	

Niveau

De uitvallers zijn in bijna gelijke mate gestopt met een opleiding op niveau 2, 3 of niveau 4 (zie onderstaande tabel). De niet-uitvallers hebben vooral een opleiding niveau 2 gevolgd.

Tabel 2. Niveau uitvallers en niet-uitvallers

	Uitvallers n=102	Niet-uitvallers n=99
Niveau 2	30 (30%)	89 (90%)
Niveau 3	36 (35%)	-
Niveau 4	36 (35%)	10 (10%)

Leerjaar

De studenten die de vragenlijst hebben ingevuld zijn voor driekwart gestopt in het eerste studiejaar (76%; zie onderstaande tabel). De succesvolle studenten hebben vooral het tweede leerjaar succesvol afgemaakt, een klein deel het eerste jaar.

Tabel 3. Leerjaar van uitval; studiejaar niet-uitvallers

	Uitvallers n=102	Niet-uitvallers n=98
Leerjaar 1	78 (76%)	20 (21%)
Leerjaar 2	17 (17%)	68 (69%)
Leerjaar 3	5 (5%)	10 (10%)
Leerjaar 4	2 (2%)	

Leeftijd

De uitvallers zijn iets jonger dan de niet-uitvallers (zie onderstaande tabel). Ruim 60% van de uitvallers is tussen de 16 en 18 jaar, bij de niet-uitvallers is dat 28%. Bij de uitvallers is 27% 20 jaar of ouder, bij de niet-uitvallers is dat 48%.

Tabel 4. Leeftijd uitvallers en niet-uitvallers

	Uitvallers		Niet-uitvallers	
	n=102		n=90	
16 jaar	15	15%	-	-
17 jaar	25	24%	8	9%
18 jaar	23	22%	17	19%
19 jaar	12	12%	22	24%
20 jaar	10	10%	14	16%
Ouder dan 20	17	17%	29	32%

Sekse

De niet-uitvallers zijn vooral vrouwelijke studenten (93%), de opleiding Helpende zorg en Welzijn wordt vooral door vrouwen gevolgd. Het percentage mannen onder de uitvallers is 42%. De uitvallers die de vragenlijst hebben ingevuld zijn afkomstig uit een variëteit aan opleidingen.

Tabel 5. Geslacht uitvallers en niet-uitvallers

	Uitvallers		Niet-uitvallers	
	n=99		n=90	
Man	42	(42%)	6	(7%)
Vrouw	57	(58%)	84	(93%)

Etniciteit

Het is gebruikelijk om kinderen/jongeren met twee buiten Nederland geboren ouders of met 1 Nederlandse ouder en één buiten Nederland geboren ouder tot de allochtone jongeren te rekenen. Zo berekend is 62% van de uitvallers die de vragenlijst hebben ingevuld van allochtone herkomst. Van de succesvolle studenten die de vragenlijst hebben ingevuld, is 80% van allochtone herkomst (zie tabel xx).

Tabel 6. Etniciteit uitvallers en niet-uitvallers

	Uitvallers		Niet-uitvallers	
	n=100		n=82	
Autochtoon	38	(38%)	16	(20%)
Allochtoon	62	(62%)	66	(80%)

Vooropleiding

De uitvallers hebben vooral een vooropleiding in de kaderberoepsgerichte of theoretische leerweg, de succesvolle studenten hebben vooral een basisberoepsgerichte leerweg als vooropleiding.

Tabel 7. Vooropleiding uitvallers en niet-uitvallers

	Uitvallers n=103	Niet-uitvallers n=86
vmbo basisberoeps	17 (16%)	36 (42%)
vmbo kaderberoeps	32 (31%)	13 (15%)
vmbo gemengde leerweg	3 (3%)	6 (7%)
vmbo theoretische leerweg	33 (32%)	12 (14%)
mbo opleiding	13 (13%)	5 (6%)
Andere opleiding	5 (5%)	14 (16%)

Voorbereiding op mbo en belang mbo

Alle studenten is gevraagd op een vierpuntsschaal aan te geven hoe tevreden zij zijn over de voorbereiding in het vmbo op studeren in het mbo. De antwoordalternatieven lopen van onvoldoende (1) tot voldoende (4). Eveneens op een vierpuntsschaal van helemaal niet belangrijk (1) tot heel belangrijk (4) konden zij aangeven hoe belangrijk zij het vinden om een mbo-diploma te behalen. De gemiddelde scores staan in tabel 8.

Tabel 8. Voorbereiding op mbo naar type student

	Uitvallers n=98	Niet-uitvallers n=90	Verskil significant
Voorbereiding op mbo	2.9	3.3	s
Belang mbo diploma	3.9	3.9	

De niet-uitvallers vinden dat zij in het vmbo beter zijn voorbereid op het mbo dan de uitvallers. Het verschil is statistisch significant ($p=0.05$).

Uitvallers én niet-uitvallers hechten heel veel waarde aan het behalen van een mbo-diploma. Op dit punt zien we geen verschillen.

Situatie bij studiestaken

In onderstaande tabel staat weergegeven of de uitvallers gedwongen (een negatief studieadvies) dan wel vrijwillig met de studie zijn gestopt. Omdat de situatie bij studiestaken voor deelnemers aan M&Mplus anders is dan die voor de overige uitvallers zijn hun gegevens in onderstaande tabel apart weergegeven.

Tabel 9. Situatie bij studiestaken

	Overige uitvallers n=42		Uitvallers deelnemers M&Mplus n=55	
Negatief studieadvies	7	17%	13	24%
Vrijwillig overstapt naar andere opleiding binnen het ROC	6	14%		
Vrijwillig overstapt naar andere ROC	7	17%		
Vrijwillig overstapt naar M&Mplus			23	42%
Anders	22	52%	19	34%

Veel uitvallers hebben het antwoordalternatief ‘anders’ aangekruist en nader toegelicht.

De categorie ‘anders’ bij de groep overige uitvallers omvat vooral stoppen wegens privé omstandigheden (11) (zoals zwangerschap, een overleden familielid, ziekte), vrijwillig stoppen (6) en een andere opleiding gaan volgen (5).

In de categorie ‘anders’ bij de deelnemers aan M&Mplus worden redenen genoemd als de gekozen opleiding niet leuk meer vinden (8), deelnemen op advies van mentor (2) en kan nog niet naar andere opleiding (2).

Overige uitvallers, overstap naar een andere opleiding

De situatie rond het studiestaken maakt duidelijk dat lang niet alle studie-uitvallers ook stoppen met het volgen van onderwijs. Van de 42 studie-uitvallers geven er 18 (43%) aan dat zij de huidige opleiding verlaten, maar niet stoppen met onderwijs. Zij stappen over naar een andere opleiding, gaan naar een andere ROC of gaan op nog een andere manier verder met leren.

Redenen om wel of niet deel te nemen aan M&Mplus

Een deel van de uitvallers is gaan deelnemen aan het programma M&Mplus, een ander deel niet. De uitvallers die *niét* zijn gaan deelnemen aan het programma M&Mplus, geven hiervoor de volgende redenen.

- Ga andere opleiding volgen, ga naar andere school (13)
- Ga (voorlopig) werken (4)
- Zie nut er niet van in, ik weet wat ik wil (4)
- Ben er niet bekend mee (3)

De meest genoemde reden om niet naar M&Mplus te gaan is dus dat men een andere opleiding gaat volgen of naar een andere school gaat.

De meeste genoemde reden (47 studenten) om *wél* deel te nemen aan het M&Mplus programma is, het zal geen verrassing zijn, dat de student daar hulp krijgt om uit te zoeken welke opleiding het beste bij hem of haar past.

‘Om me te oriënteren op een andere opleiding’

‘Om me te helpen bij het maken van een goede keuze’

De overige redenen getuigen over het algemeen van iets minder eigen inbreng van de student zelf en het is soms de vraag of zij wel achter de beslissing staan.

‘Ik ben nog leerplichtig’

‘Ik heb geen andere keus’

3 Resultaten vragenlijstgegevens

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de vragenlijstafname beschreven. Eerst gaan we in op factoren die volgens de uitvallers een rol hebben gespeeld bij de beslissing om met de opleiding te stoppen. We vergelijken hun antwoorden met die van de niet-uitvallers, die hebben aangegeven in hoeverre dezelfde factoren een rol hebben gespeeld in hún studieloopbaan. Daarna vergelijken we het oordeel van de uitvallers over de opleiding met dat van de niet-uitvallers.

3.1 Factoren van invloed op studiestaken en studievoortgang

Om mogelijke verschillen tussen groepen studenten te achterhalen kregen de uitvallers en de succesvolle studenten dezelfde 19 items (redenen/uitspraken) voorgelegd. In het eerste geval werd gevraagd of de genoemde reden van invloed was op het stoppen met de opleiding, in het tweede geval is gevraagd of de factor van invloed was bij het studeren aan de opleiding.

Aan de uitvallers werd gevraagd hoe belangrijk elk van die redenen was bij de beslissing om tijdelijk dan wel definitief met de opleiding te stoppen. Aan de succesvolle studenten werd gevraagd aan te geven in hoeverre elke uitspraak voor hen van toepassing was. De antwoordalternatieven liepen van helemaal niet belangrijk (1) tot heel belangrijk (4) bij de groep uitvallers en van klopt helemaal niet (1) tot klopt helemaal (4) bij de succesvolle studenten.

Factor analyse laat zien dat er drie factoren aan de 19 items ten grondslag liggen. Een factor die we als ‘cultuur’ omschrijven, een factor ‘opleidingskenmerken’ en een factor ‘studentkenmerken’. Elke factor bestaat uit een aantal samenhangende items die een schaal vormen. De interne consistentie van de drie schalen is redelijk (0.74) tot goed (0.86).

De schaal ‘cultuur’ omvat 8 items met een interne consistentie van 0.85.

De acht items uit deze schaal zijn:

‘Op de stageplek was weinig begrip voor mijn cultuur’

‘Ik ervaar taalproblemen’

‘De docenten houden onvoldoende rekening met mijn cultuur’

‘Te weinig steun van mijn ouders/verzorgers’

‘Ik moet thuis teveel helpen’

'Er is thuis weinig rust of ruimte om mij huiswerk te maken'

'De opleiding is te moeilijk'

'Te weinig praktijkvakken'

De schaal 'opleidingskenmerken' omvat 7 items met een interne consistentie van 0.86. De zeven items uit deze schaal zijn:

'Te weinig duidelijkheid voor studenten'

'Te weinig begeleiding bij mijn studieloopbaan'

'Te weinig begeleiding bij persoonlijke problemen'

'De docenten zijn onvoldoende betrokken'

'De manier van leren sprak me niet aan'

'Geen geschikte stageplaats'

'Slechte begeleiding tijdens de stage'

De schaal 'studentkenmerken' omvat 4 items met een interne consistentie van 0.74.

De vier items uit deze schaal zijn:

'De opleiding is niet wat ik had verwacht'

'De vakken spreken me niet aan'

'Wat je met de opleiding kunt bereiken spreekt me niet aan'

'Ik ben niet gemotiveerd om verder te leren'

Voor elke schaal zijn de gemiddelde scores berekend. Hoe lager de score op een schaal, hoe minder problemen studenten op dit terrein hebben ervaren, en hoe hoger de score op een schaal, hoe vaker studenten problemen op dit terrein hebben ervaren.

Verschillen tussen de uitvallers en de niet-uitvallers

Bij de schalen 'studentkenmerken' en 'cultuur' zien we verschillen tussen de uitvallers en de niet-uitvallers ($p=0.05$).

Tabel 10. Schaalscores invloeden op studiestaken

<i>Schalen</i>	<i>Uitvallers</i>	<i>Niet-uitvallers</i>	<i>Vershil significant</i>
	<i>n=98</i>	<i>n=90</i>	
	<i>gemiddelde</i>	<i>gemiddelde</i>	
<i>Cultuur</i>	1.4	1.7	s
<i>Opleidingskenmerken</i>	1.9	2.0	
<i>Studentkenmerken</i>	2.4	1.8	s

De uitvallers scoren het hoogst op de factor ‘studentkenmerken’, de factor die aangeeft dat de opleiding niet is wat de studenten er van verwacht hadden. We zien bij de uitvallers een significant hogere score op deze factor dan bij de niet-uitvallers. Deze uitkomst ligt in lijn der verwachting: factoren die te maken hebben met het feit dat de opleiding niet is wat de student ervan verwacht had en dat de vakken de student niet aanspreken, zullen voor de studiestakers belangrijker zijn dan voor de studenten die de opleiding wél afmaken. Op grond van deze bevinding kan geconcludeerd worden dat de succesvolle studenten het vaakst een opleiding volgen die hen aanspreekt en waarvoor zij gemotiveerd zijn, en dat de studenten die met de opleiding zijn gestopt dat het meest doen omdat de studie hen niet aanspreekt en zij er niet voor gemotiveerd zijn.

Opmerkelijk is tot slot dat studentkenmerken de belangrijkste factor vormen bij het stoppen met een studie, meer dan kenmerken van de opleiding. Studenten hebben dus over het algemeen niet de neiging het feit dat zij voortijdig met de opleiding stoppen aan de opleiding toe te schrijven.

In beide groepen studenten is de gemiddelde score op de factor ‘cultuur’ lager dan die voor ‘opleidingskenmerken’ en ‘studentkenmerken’. Deze factor speelt dus een minder belangrijke rol dan de twee andere factoren bij studeren en stoppen. We zien bij de niet-uitvallers een significant hogere score op deze factor dan bij de uitvallers. Succesvolle studenten ervaren dus iets meer taalproblemen, ervaren iets minder steun van hun ouders en vinden vaker dat docenten onvoldoende rekening houden met hun cultuur dan de uitvallers, maar slagen er desondanks in hun jaar met succes af te ronden.

Verschillen tussen allochtone en autochtone studenten

In tabel 11 staan voor de uitvallers en de niet-uitvallers de gemiddelde scores op de schalen, onderscheiden naar allochtone en autochtone studenten. Autochtone uitvallers scoren iets hoger op studentkenmerken en kenmerken van de opleiding dan allochtone uitvallers, maar de verschillen zijn niet statistisch significant.

Tabel 11. Schaalscores invloeden op studiestaken naar etniciteit

	Uitvallers n=86		Niet-uitvallers n=78	
	Autocht n=36	Allocht n=50	Autochhht n=15	Allocht n=63
	gemiddelde	gemiddelde	gemiddelde	gemiddelde
<i>Schalen</i>				
Cultuur	1.4	1.4	1.6	1.7
Opleidingskenmerken	2.0	1.8	1.9	1.9
Studentkenmerken	2.6	2.4	1.9	1.8

Gaat het om factoren die van invloed zijn op de studievoortgang en het tijdelijk dan wel definitief stoppen met de opleiding, dan kunnen we op grond van de bevindingen concluderen er wel effecten zijn van het ‘soort student’ maar niet van etniciteit. We vinden verschillen tussen uitvallers en de niet-uitvallers, maar binnen die groepen niet tussen allochtone en autochtone studenten.

3.2 Oordeel over de opleiding

Naast factoren die van invloed zijn op het studeren aan en het voortijdig stoppen met een opleiding is de studenten gevraagd een oordeel te geven over de opleiding. Ze kregen 10 uitspraken voorgelegd. De antwoordalternatieven liepen van klopt helemaal niet (1) tot klopt helemaal (4).

Factoranalyse laat zien dat er aan de 10 items twee factoren ten grondslag liggen. Een factor die we als ‘begeleiding’ omschrijven en een factor die we typeren als ‘participatie studenten in de opleiding’. Elke factor bestaat uit een aantal samenhangende items die een schaal vormen. De interne consistentie van beide schalen is goed.

De schaal ‘begeleiding’ omvat 4 items met een interne consistentie van 0.81.

De items vier uit deze schaal zijn:

‘Je kunt met je mentor/studieloopbaanbegeleider praten over problemen met studeren’

‘Over je persoonlijke problemen kun je met je mentor/studieloopbaanbegeleider praten’

‘Je kunt met je mentor/studieloopbaanbegeleider praten over of het wel de juiste opleiding voor je is’

‘Op deze school gaan ze streng om met spijbelen’

De schaal *‘participatie studenten in de opleiding’* omvat 6 items en heeft een interne consistentie van 0.85.

De zes items uit deze schaal zijn:

‘Studenten worden op deze school serieus genomen’

‘Je hebt hier als student een actieve rol in de les’

‘De docenten van deze opleiding zijn goed’

‘Je mag op deze school je mening geven over het onderwijs’

‘De sfeer in deze school is goed’

‘Het onderlinge contact tussen studenten op deze school is goed’

Voor elke schaal zijn de gemiddelde scores berekend. Hoe hoger de score op een schaal, hoe positiever studenten zijn over de betreffende factor.

Verschillen tussen uitvallers en niet-uitvallers

Er zijn géén verschillen gevonden tussen de uitvallers en de niet-uitvallers in hun oordeel over de opleiding. Over de begeleiding die zij krijgen van mentoren-/studieloopbaanbegeleiders en hun participatie in de opleiding (bijvoorbeeld de mate waarin zij hun mening kunnen geven over het onderwijs en de mate waarin zij serieus worden genomen) zijn beide groepen tamelijk positief (zie tabel 12).

Tabel 12. Oordeel begeleiding en participatie student

	Uitvallers n=101	Niet-uitvallers n=89
<i>Schalen</i>	<i>gemiddelde</i>	<i>gemiddelde</i>
Begeleiding	3.3	3.3
Participatie student	3.1	3.2

Verschillen tussen allochtone en autochtone studenten

Alleen binnen de groep uitvallers zien we een verschil tussen autochtone en allochtone studenten ($p=0.05$). De allochtone uitvallers hoger op de factor ‘begeleiding’ en ‘participatie student’ dan de autochtone uitvallers. Allochtone studiestakers zijn dus positiever over de begeleiding van mentoren/studiebegeleiders en hun participatie in de opleiding dan de autochtone uitvallers. Bij de niet-uitvallers zijn de verschillen niet statistisch significant.

Tabel 13. Oordeel begeleiding en participatie student naar etniciteit

	Uitvallers n= 96			Niet-uitvallers n=90	
	Autocht n=36	Allocht n=60	Vershil significant	Autocht n=12	Allocht n=74
Schalen					
Begeleiding	3.1	3.4	s	3.5	3.3
Participatie student	3.0	3.2	s	3.3	3.2

3.3 Maatregelen om studie-uitval te voorkomen

Taak school in voorkomen studiestaken volgens studie-uitvallers

In hun eigen woorden hebben 94 uitvallers omschreven wat de school had kunnen doen om hun uitval te voorkomen. Meer dan de helft (56) vindt dat de school niets had kunnen doen. Zij leggen om verschillende redenen de oorzaak vooral bij zichzelf: zij vinden dat de opleiding niet bij hen past, zij hebben een verkeerde keuze gemaakt, zij hebben problemen in hun privé leven, zij hebben te veel verzuimd. De opleiding kan daar weinig aan doen.

‘Het lag aan mij, dit was geen goede studiekeuze’

‘Het is niet de schuld van school, door vervelende dingen kan ik mijn opleiding niet voortzetten’

Zo’n 30 uitvallers hebben wel suggesties over wat de school had kunnen doen om uitval te voorkomen. De suggesties liggen op de volgende terreinen:

- Meer (studieloopbaan)begeleiding (10)
- Anders, duidelijker lesgeven (4)
- Meer aandacht voor de student (4)
- Positievare houding docenten (2)

Een enkeling tot slot vindt dat de vakken interessanter moeten, dat de school een extra cursus taal had moeten bieden, dat de opleiding voor meer stageplekken had moeten zorgen. Een student vindt dat er meer praktijkvakken moeten worden aangeboden en minder projecten.

Taak school in voorkomen studiestaken volgens succesvolle studenten

Ook de succesvolle studenten is gevraagd wat er zou moeten gebeuren om ervoor te zorgen dat minder studenten de opleiding ongediplomeerd verlaten. Van de 102 studenten hebben er 60 hun ideeën hierover opgeschreven. In volgorde van frequentie gaat het om de volgende suggesties:

- Meer structuur en strengere aanpak (12)
- Leerlingen (blijven) stimuleren en motiveren (12)
- Meer aandacht aan de leerlingen geven, meer interesse voor ze tonen (9)
- Meer hulp en begeleiding (6)
- De studenten zelf moeten meer doen (7)

Enkele individuele adviezen aan de opleiding zijn:

‘Meer lessen geven die ze nodig hebben zoals Nederlands en rekenvaardigheid’
‘Kleinere klassen’

3.4 Factoren die succesvol studeren bevorderen

De succesvolle studenten kregen een aantal factoren voorgelegd die kunnen helpen bij het succesvol volgen van een opleiding met de vraag in eigen woorden op te schrijven hoe elke factor voor hen zelf een rol heeft gespeeld bij het volgen van de opleiding. Hieronder komt elke factor aan de orde waarbij steeds het exacte aantal studenten staat vermeld dat de vraag heeft beantwoord. Het gaat steeds om ongeveer de helft van de studenten.

Eigen vaardigheden en capaciteiten (n=50)

Bij de wijze waarop hun eigen vaardigheden een rol hebben gespeeld bij het succesvol doorlopen van de studie wijzen de meeste studenten naar één vaardigheid of eigenschap die hen heeft geholpen *‘om er te komen’*. In volgorde van frequentie worden genoemd: behulpzaamheid en vriendelijkheid, geduld, doorzettingsvermogen, goed je best doen, je aan afspraken houden, goed kunnen samenwerken, slim zijn, goed en snel kunnen leren, ervaring met zorg. Voor sommigen heeft vooral iets wat ze op de opleiding geleerd hebben, hen geholpen:

‘Ik heb geleerd mijn mening te geven’
‘Ik heb geleerd dat ik meer kan dan ik van mezelf verwacht’
‘Ik heb geleerd om beter om te gaan met kritiek’

Voorbeeld van de ouders (n=54)

De manier waarop het voorbeeld van de ouders heeft bijgedragen aan het succesvol doorlopen van de opleiding is vooral geformuleerd in termen van hulp en steun. Het merendeel van de toelichtingen gaat over de hulp en steun die de studenten van hun ouders hebben ervaren (20). Enkele voorbeelden:

'Soms, als het even niet meer wist, wist mijn moeder me te helpen'

'Ik heb veel steun gehad van mijn ouders'

'Ze stonden altijd voor mij klaar'

Voor een deel van de studenten zijn hun ouders een voorbeeld omdat zij ook een opleiding hebben gevolgd (10). Enkele voorbeelden:

'Het beste voorbeeld: mijn moeder is verpleegkundige'

'Mijn moeder zit ook in de zorg'

'Mijn moeder heeft ook doorgeleerd, zo wil ik het ook'

Andere studenten noemen de stimulans en motivatie die zij van hun ouders kregen om verder te leren en een diploma te halen (8). Enkele voorbeelden:

'Ze hebben mij tijdens de opleiding goed gemotiveerd om zo ver mogelijk te studeren en hoge diploma's te halen'

'Ze zeiden: haal je diploma, dat is belangrijk voor later'

'Mijn ouders hebben zelf geen kans gehad om naar school te gaan, daarom vinden ze school heel belangrijk'

De overige antwoorden wijzen vooral op goede raad die ouders hun kind meegeven: 'lief zijn', 'geduld hebben', 'respect tonen voor andere mensen', 'doorzetten', 'goed luisteren' en dergelijke.

Hulp en steun ouders (n=56)

Bijna alle studenten die de vraag hebben toegelicht naar de wijze waarop de hulp en steun van hun ouders een rol heeft gespeeld in het succesvol doorlopen van de studie, zien dit als een positieve factor. Enkele voorbeelden:

'Heb ik altijd genoeg gehad'

'Ik heb altijd veel steun gehad'

Enkele studenten hebben aangegeven waaruit de steun van hun ouders bestaat.

'Helpen met opdrachten'

'Helpen met het maken van huiswerk'

Eén studente wordt naar school gebracht door haar vader. We zien ook enkele minder positieve geluiden.

'Ik heb alles zelf gedaan'

'Ik heb wel steun gehad, maar niet voldoende'

Hulp en steun van overige familie (n=52)

Ook hier zien we bijna alleen maar positieve geluiden:

'Had ik ook!'

'Ja, die hebben mij ook gesteund'

Genoemd worden steun van broer, zus, vriend, vriendin, nichten. Zes studenten geven aan dat deze vraag op hen niet van toepassing is. Een enkeling zegt:

'Die bemoeien er zich niet zo mee'

Kwaliteit van de vooropleiding (n=50)

In welke zin de kwaliteit van de vooropleiding heeft bijgedragen aan het succesvol doorlopen van de opleiding wordt in de meeste gevallen niet toegelicht, maar aangeduid met: *'goed'*, *'redelijk'*, of *'voldoende'* (18).

Voor een enkelen ligt de bijdrage van de kwaliteit van de vooropleiding vooral in de *'praktijkvakken'*, de *'stage'*, *'de betere lessen'* of in *'sommige dingen had ik in het vmbo al gehad, dat was mooi meegenomen'*. Enkelen zeggen dat ze in de vooropleiding *'veel geleerd'* hebben (2). Voor anderen was het vooral een leuke gezellige tijd (2). Een aantal studenten (6) geeft hier aan dat ze voor de huidige opleiding of al een andere mbo opleiding hebben gedaan (bijvoorbeeld Handel en Administratie), of een mbo opleiding niveau 1.

Drie studenten vinden de kwaliteit van de vooropleiding *'slecht'* en één van hen licht dit als volgt toe: *'zij hielden mij tegen met deze keuze'*.

Kwaliteit van de opleiding (n=48)

De toelichtingen op deze factor zijn over het algemeen kort. Ongeveer 40 studenten omschrijven de kwaliteit van hun huidige opleiding in termen van: *'goed'*, *'positief'*, *'prima'*. Hieronder zijn er enkele (3) die zeggen: *'goed, maar het kan beter'*. De een vindt dat de lestijden beter kunnen, een ander dat de informatieverschaffing beter kan en weer een derde vindt dat docenten meer aandacht moeten hebben voor sommige studenten. Drie studenten noemen specifiek dat ze steun hebben gehad aan een goede begeleiding. Vijf studenten vinden de kwaliteit van de opleiding *'niet goed'* of zelfs *'slecht'*.

3.5 Factoren die succesvol studeren belemmeren

De vraag of er dingen waren die het hen moeilijk hebben gemaakt om de opleiding te blijven volgen, is door 73% van de studenten ontkennend beantwoord.

Degenen die de vraag bevestigend beantwoordden konden dit in hun eigen woorden nader toelichten. Zaken die het sommige leerlingen moeilijk maakten de opleiding te blijven volgen waren: privéproblemen, stageproblemen, problemen met het portfolio, ruzies, het krijgen van een kind, problemen met de Nederlandse taal. Elke reden is niet meer dan maximaal drie keer genoemd, op privéproblemen na, die zijn door vijf studenten naar voren gebracht.

Eventueel stoppen met de studie

Van de succesvolle studenten heeft 90% nooit overwogen om met de studie te stoppen. Degene die wel eens overwogen hebben om te stoppen, de overige 10%, doen dat vooral vanwege privéproblemen. Dat wordt het meest genoemd. Daarnaast zijn er ook studenten die het tijdelijk even niet meer zagen zitten, maar toch vol hebben gehouden:

'Op een gegeven moment ging het niet, maar ik heb besloten om naar mijn toekomst te kijken'

'Op een gegeven moment werd het me teveel, maar toen besepte ik dat ik zonder diploma niks kan, dus daarom wilde ik verder studeren'

Ook zijn er enkele studenten die het in het begin niet zo leuk vonden, of te ingewikkeld, maar later niet meer.

4 Resultaten aanvullende gesprekken

Ter verdieping van de vragenlijst gegevens zijn gesprekken gevoerd met acht studenten in het laatste jaar van hun opleiding die zich voor een telefonisch gesprek in de vragenlijst hadden aangemeld. De gesprekken gingen over de belangrijkste factoren die ervoor gezorgd hebben dat de student zijn of haar studiejaar heeft afgemaakt.

De geïnterviewde studenten hebben allemaal de opleiding Zorg en welzijn niveau 2 afgemaakt en zijn allemaal vrouw.

4.1 Factoren die bevorderlijk zijn voor succes in het mbo

Bij de beantwoording van de vraag naar factoren die geholpen hebben bij het succesvol doorlopen van de opleiding is net als in de vragenlijst onderscheid gemaakt naar persoonlijke kwaliteiten, gezinsomstandigheden en aspecten van de opleiding.

Persoonlijke kwaliteiten

De volgende kwaliteiten worden door de studenten als bevorderlijk genoemd.

- Doorzettingsvermogen, bijvoorbeeld doorvragen bij opdrachten; om uitleg vragen als je zaken niet begrijpt
- Geduld, bijvoorbeeld niet meteen boos worden als zaken uit de hand lopen, maar erover praten
- Goed kunnen samen werken, bijvoorbeeld goed met elkaar communiceren; bespreken wie wat doet, samen een plan maken
- Goed je best doen, zoals hard werken, veel informatie willen zoeken
- Ambities, bijvoorbeeld ‘ook als het niet prettig was op school zou ik toch gaan, omdat ik mijn doel wil bereiken’ en ‘als kind wilde ik al in de zorg’
- Ervaring hebben met zorg, zoals verzorgen van inwonende oma; oppassen op nichtjes
- Goed met docenten kunnen omgaan

Gezins- of familieomstandigheden die geholpen hebben bij succes in het mbo

Bij de gezins- of familieomstandigheden noemen de studenten verschillende bronnen van steun. De studenten ondervinden veel steun uit hun directe omgeving.

- Steun van gezinsleden, zoals vertrouwen in keus van dochter; hulp van zus die de opleiding ook heeft afgemaakt
- Stimulans gezinsleden, zoals een moeder die blijft hameren op het belang van een diploma; een zus die stimuleert door te zetten
- Concrete hulp van vriendin, bijvoorbeeld bij het maken van opdrachten

Aspecten van de mbo-opleiding die geholpen hebben bij succes in het mbo

Aspecten van de opleiding die de studenten als positief voor hun succes naar voren brachten, zijn:

- De bereidheid van docenten om te helpen
- Goede stagebegeleiding
- Goede samenwerking met klasgenoten en mensen op de stageplek
- Twee studenten vonden de opleiding heel makkelijk

4.2 Omstandigheden die de studie in het mbo bemoeilijken

Bij dit gespreksonderwerp maken wij weer onderscheid naar persoonlijke kwaliteiten, gezinsomstandigheden en aspecten van de opleiding.

Belemmerende persoonlijke kwaliteiten

Bij zaken op het persoonlijke vlak die de studie bemoeilijkten, worden privé-problemen genoemd, concentratieproblemen, teveel hooi op de vork nemen, problemen met de Nederlandse taal en daardoor met schrijven. Twee studenten hebben op dit vlak geen problemen.

Belemmerende gezins- of familie omstandigheden,

Vijf studenten beantwoorden de vraag naar omstandigheden thuis die de studie bemoeilijkten ontkennend. De drie studenten die thuis wel knelpunten ondervonden, noemen verschillende belemmerende omstandigheden. Eén student kreeg geen steun van haar vader omdat hij het niveau van de opleiding te laag vond gezien de capaciteiten van zijn dochter. Eén student vond het een probleem dat haar ouders wel Nederlands kunnen verstaan, maar het moeizaam kunnen lezen en schrijven. Een student tot slot vond de drukte van een gezin met jonge kinderen thuis een knelpunt.

Belemmerende factoren in de huidige mbo-opleiding/instelling.

De volgende zaken worden hier genoemd.

- Er wordt teveel zelfstandig werken verwacht; studenten worden teveel aan hun lot overgelaten; er is te weinig les
- De opleiding is te makkelijk
- Er moeten meer uren Nederlands gegeven worden
- Miscommunicatie met studiebegeleider/stagebegeleider

Twee studenten ervaren op dit punt geen problemen.

Taak school in voorkomen studiestaken

Twee studenten hebben hier geen ideeën over. Door de anderen worden de volgende taken voor school genoemd:

- Strenger zijn (er wordt teveel door de vingers gezien)
- Iets meer aandacht voor de leerlingen en hun werk
- Meer lessen en aantrekkelijker lessen
- Zorgen voor een leuke sfeer in de klas
- Leerlingen meer bij de lessen betrekken

Specifieke maatregelen om studie-uitval allochtone studenten te voorkomen

Enkele studenten vinden het niet nodig dat de school specifieke maatregelen treft voor (potentiële) allochtone uitvallers. Twee van hen vinden dat de school er niets aan kan doen: *'Het is geen kwestie van allochtoon of autochtoon, maar van persoonlijkheid'*.

Een ander vindt dat vooral allochtone ouders meer moeten doen.

'Allochtone ouders zijn negatiever, wijzen er steeds op dat andere kinderen het beter doen dan hun eigen kind. Nederlandse ouders ondersteunen beter, in Nederlandse gezinnen is meer aandacht voor de kinderen en de school'.

De studenten die vinden dat school wel specifieke maatregelen moet treffen, vinden dat er iets op het gebied van de Nederlandse taal moet gebeuren. Zij wijzen allemaal naar de onvoldoende beheersing door studenten van het Nederlands. Enkele voorbeelden:

'Er is geen inzicht, taalbegrip ontbreekt. Mondeling zijn studenten vaak nog wel goed, maar schriftelijk veel minder'.

'Ik heb klasgenoten die moeite hebben met Nederlands praten en schrijven. Meer aandacht in de gewone lessen voor Nederlands, in elke les is belangrijk omdat je Nederlands nodig hebt tijdens je hele opleiding'.

5 Inventarisatie programma's en maatregelen

Conform de onderzoeksopzet is gericht nagegaan welke projecten en maatregelen als voorbeeld zouden kunnen dienen voor mogelijke maatregelen binnen het ROC om (allochtone) voortijdige uitval tegen te gaan. In dit hoofdstuk worden de resultaten hiervan beschreven. Een overzicht van de relevante programma's is opgenomen in de bijlage Programma's en maatregelen.

5.1 Werkwijze

Voor de inventarisatie van beschikbare maatregelen om voortijdig schoolverlaten terug te dringen, is literatuur gezocht met als trefwoorden schooluitval, voortijdig schoolverlaten, mbo, etniciteit, effectiviteit. Dit leverde veel publicaties op die echter vaak geen informatie over programma's bevatten. Drie publicaties bleken kernpublicaties voor de beschikbare kennis over maatregelen en programma's die (mede) gericht zijn op schooluitval: Holter & Bruinsma (2009), Roelofs et al (2009) en Boom et al (2009). We bespreken ze hieronder kort.

Holter & Bruinsma (2009) noemen thema's die vaak terugkeren in initiatieven voor de aanpak van schooluitval, mede gebaseerd op Fashola & Slavin (1998), Junger-Tas (2002) en SER (2007).

- Het is belangrijk om persoonlijke binding tussen leerling en school te bevorderen. Het inzetten van mentoren is daarvoor een goede interventie.
- Voortijdige schoolverlaters hebben behoefte aan een concreet toekomstperspectief, door contact met het beroepsveld en vervolg-opleidingen gaan zij de waarde van een diploma zien.
- Ondersteuning en ontwikkeling van studievoordigheden. Veel leerlingen vallen uit omdat zij steeds falen en hierdoor het gevoel krijgen dat hun inspanningen voor niets zijn. Door (potentiële) schoolverlaters specifieke studievoordigheden aan te leren en aandacht te besteden aan de lesstof, worden faalervaringen voorkomen, en wordt de kans op voortijdig schoolverlaten kleiner.
- Tenslotte moet bij interventies ook aandacht besteed worden aan het gezin, een belangrijke factor bij het al dan niet afmaken van de school.

Verder onderscheiden Holter & Bruinsma (2009) een aantal kenmerken van interventies die – voornamelijk in Amerikaanse evaluatieonderzoeken - effectief gebleken zijn voor de groep jongeren die risico loopt voortijdig de school te verlaten:

- Programma's die de schoolorganisatie en het klassenmanagement veranderen.
- Verandering van de denkprocessen van de jongere over sociale situaties, gebaseerd op principes uit de cognitieve gedragstherapie; mentorinterventies, mits goed gestructureerd en voortdurend begeleid.
- Beloningen, zoals geld, extra praktijkscholing of training voor leerlingen, of prestatiebeloningen voor leraren. Holter & Bruinsma vragen zich wel af of financiële beloningen in de Nederlandse onderwijssituatie ook zullen werken.

Roelofs et al (2009) signaleren op grond van recente studies dat de uitvalredenen in het mbo verschillen voor autochtone en allochtone voortijdig schoolverlaters. Allochtone voortijdig schoolverlaters noemen vaker persoonlijke omstandigheden als uitvalsreden dan autochtone voortijdig schoolverlaters. Een verkeerde studie- of beroepskeuze vormt voor allochtone jongeren een andere belangrijke oorzaak van voortijdig schoolverlaten in het mbo. Allochtone jongeren blijken ook meer moeite te hebben met het verkrijgen van toegang tot de arbeidsmarkt dan autochtone jongeren: zij stoppen vaker met hun opleiding omdat zij geen stageplaats kunnen vinden, terwijl de autochtone voortijdig schoolverlaters vaker stoppen omdat zij een leuke baan gevonden hebben.

Boom et al (2009) tenslotte hebben onderzocht wat 'good practices' zijn rond loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB). Zij hebben een selectie gemaakt van zeven goede praktijkvoorbeelden, op grond van outputindicatoren en procesindicatoren. De beschreven praktijkvoorbeelden bleken tevens van belang bij de aanpak van schooluitval. Een deel hiervan is opgenomen in de bijlage.

De search leidde ook naar de website over de beleidsmaatregel van het Ministerie van OCW 'Aanval op uitval' en de Databank Effectieve Interventies van het Nederlands Jeugdinstituut. Beide websites bieden veel informatie over en voorbeelden van programma's die benut kunnen worden om schooluitval terug te dringen.

Voor dit onderzoek is uit het grote aantal beschikbare programma's een selectie gemaakt van de programma's die het meest bruikbaar lijken voor het terugdringen

van schoolverzuim, en mogelijk bruikbaar zijn voor (allochtone) studenten in het mbo. Het overzicht in de bijlage is dus nadrukkelijk niet uitputtend.

5.2 Opbrengst

Niet van alle maatregelen zijn alle relevante gegevens bekend. Soms ontbreekt informatie over de doelgroep, vaak over overdraagbaarheid naar andere scholen, bijna altijd ontbreken gegevens over de effectiviteit.

Programma's bleken lang niet altijd betrekking te hebben op de doelgroep studenten in het mbo, of allochtone studenten. Ook programma's die niet speciaal ontwikkeld zijn voor allochtone studenten, of gericht zijn op andere schoolsoorten –vmbo, hbo, vo algemeen - kunnen echter bruikbaar zijn voor de doelgroep. Er blijken weinig Nederlandse programma's te zijn waarvan de effectiviteit onderzocht is (Holter & Bruinsma, 2009).

Maatregelen zijn zelden uitsluitend gericht op de verbetering van schoolprestaties, schoolse vaardigheden, sociale vaardigheden, motivatie, of binding aan school. Vaak blijken genoemde aspecten deel uit te maken van een breder georiënteerde maatregel, bijvoorbeeld rond de organisatie van het onderwijs.

De gevonden maatregelen en programma's die (mogelijk) bruikbaar zijn voor de aanpak van schooluitval van allochtone leerlingen in het mbo zijn kort weergegeven in de bijlage. De beschrijvingen zijn geheel of ten dele overgenomen uit de oorspronkelijke bron, de herkomst van de teksten is daarbij uiteraard vermeld. Hieronder staat een korte beschrijving van de bevindingen over maatregelen en programma's aan de hand van relevante aspecten.

A. Bij de geselecteerde interventies die gericht zijn op de (school)organisatie en klassenmanagement blijkt vaak sprake van individuele programma's en maatwerk. Er wordt gewerkt met kleine groepen, binnen of buiten de school. De jongeren hebben vaak problemen op meer terreinen, en de interventies zijn dan combinaties van onderwijs, invulling van de vrije tijd, sport en stage. Bij een deel van deze interventies zijn opbrengsten vermeld: *80% van de deelnemers aan de training de school hervatte of koos voor scholing in combinatie met werk; 89% stroomt gekwalificeerd uit, afname schooluitval met 30% en een sterke vermindering van spijbelen.*

B. De interventies waarbij vooral aandacht is voor het leren van vaardigheden hebben betrekking op het leren van sociale vaardigheden, motiveren, en minder op

de schoolse vaardigheden, zoals taal. De gebruikte methode verschilt. Zo is er een interventie waarbij wordt ingezet op de verschillende leefomgevingen, een opleiding met een aangepaste leeromgeving, het dragen van verantwoordelijkheid voor jongere leerlingen. Alleen bij een aangepaste ICT-opleiding worden de opbrengsten van de interventie vermeld: *80% van de instroom (niveau 1) blijkt door te gaan naar niveau 3, 10% kiest een andere opleiding, 10% van de instroom valt af.*

C. De interventies die gericht zijn op binding met school zijn mentorprogramma's, waarvan er twee in het mbo plaatsvinden. Een succesvol hbo-programma lijkt ook bruikbaar in het mbo. Bij deze programma's fungeren ouderejaars studenten, vaak van hetzelfde geslacht en dezelfde etniciteit, als rolmodellen. Een van de programma's rapporteert een verlaging van voortijdig schoolverlaten onder de risicogroepen: *80 % van de deelnemers valt niet uit.*

D. Een aantal interventies op het gebied van ouderbetrokkenheid is speciaal gericht op het mbo. Er is een project speciaal voor Marokkaanse ROC leerlingen en hun ouders. Het project is gericht op het voorkomen van uitval onder Marokkaanse jongeren, door het bevorderen van motivatie en schoolsucces van Marokkaanse leerlingen door het betrekken van ouders. Er is een cursus 'ouderparticipatie' die speciaal georganiseerd wordt voor allochtone ouders die nog niet zo goed Nederlands spreken. Door deze ouders de 'schooltaal' te leren kunnen de contacten met de leraren beter verlopen en kunnen ouders actiever participeren. Andere interventies richten zich op contacten met de allochtone gemeenschappen, het betrekken van ouders bij het aanpakken van verzuim, en een folder waarin ouders onder andere geadviseerd worden hoe zij hun kind kunnen helpen bij de keuze voor een vervolgopleiding.

E. Bij de geselecteerde interventies gericht op stage, beroep en toekomst worden leerlingen in contact gebracht met het toekomstig werkveld, soms als begeleider in een reïntegratietraject. Een deel van de projecten bestaat uit ondersteuning bij de beroeps- of opleidingskeuze. De opbrengst van een dergelijk traject kan groot zijn: *96 procent van de mbo'ers die op het vmbo hebben deelgenomen aan het project blijkt nog de gekozen opleiding te volgen; voortijdig schooluitval onder de mbo'ers die op het vmbo hadden deelgenomen aan het project bedroeg 7 % tegenover 30 % onder de mbo'ers die dat niet hadden gedaan.* In een ander project kunnen jongeren gedurende twaalf weken iedere dag bij een voetbalclub werken aan heroriëntatie op de toekomst gericht op school of werk.

F. Interventies rond de overgang vmbo-mbo zijn van belang omdat de uitval van zowel allochtone als autochtone jongeren zich vooral blijkt voor te doen in de laatste twee leerjaren van het vmbo en het eerste jaar van het mbo, en daar vooral in de niveaus 1 en 2 (SER, 2007; geciteerd door Roelofs, Keppels & Eimers, 2009). Bij dit soort interventies worden bijvoorbeeld nieuwe mbo'ers in het eerste jaar op de nieuwe school begeleid door docenten van hun oude vmbo-school. Er zijn ook mbo-punten waar leerlingen door medewerkers van vmbo en mbo gezamenlijk begeleid worden bij de overstap. Ook is een voorbeeldproject beschreven waarin een digitaal systeem ontwikkeld is, waarmee de locatiedirecteur van het vmbo de ontwikkeling van de leerling op het ROC kan volgen.

G. De aanpak van spijbelen en verzuim is van groot belang om voortijdig schoolverlaten aan te pakken. Holter en Bruinsma vermelden onderzoeksgegevens (Hartkamp, 2005; Batenburg et al, 2007) waaruit blijkt dat de kans op voortijdig schoolverlaten bij leerlingen met een 'verzuimgeschiedenis' twee keer zo groot is als die bij jongeren zonder zo'n geschiedenis. In tegenstelling tot doorsnee-leerlingen spijbelen voortijdige schoolverlaters omdat ze een hekel aan school en aan leren hebben.

Projecten op dit terrein zijn onder andere gericht op een sluitende aanpak, en binding van de leerplichtambtenaren aan vaste scholen.

Verzuimbestrijding en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten is al langere tijd een belangrijk thema voor het ROC waar het hier beschreven onderzoek heeft plaatsgevonden. Een aantal van de in de bijlage genoemde programma's en maatregelen worden al toegepast:

- Professionalisering van docenten op het gebied van intake, signaleren en doorverwijzen, mede in samenwerking met vmbo.
- Er zijn vakscholen waarbij leerlingen op hun vmbo-school zowel hun vmbo-als hun mbo niveau 1 en 2 diploma halen.
- Er zijn interne en externe reboundvoorzieningen voor studenten met gedragsproblemen of die vanwege andere oorzaken niet meekomen in het reguliere onderwijs.
- Momenteel wordt een 'team professionals per campus' opgezet, waarbij locatiebreed een team van experts met verschillende achtergronden beschikbaar is (intern zorgspecialist, leerplichtambtenaar, schoolmaatschappelijk werk). Het team bespreekt regelmatig studenten, waarbij snel actie ondernomen kan worden.

- Koppelen van hbo'ers aan mbo-studenten, als een soort mentor. Dit gebeurt bijvoorbeeld op de stageplek.
- M&Mplus is een interne opvangmogelijkheid voor studenten die willen stoppen met hun opleiding. Zij worden geholpen bij het kiezen van een nieuwe opleiding (vergelijkbaar met het programma Pitstop). Men is van plan op elke locatie een dergelijk project op te zetten.
- Ouderbetrokkenheid wordt breed ingezet, maar initiatieven zijn bij een aantal opleidingen ook specifiek gericht op Turkse en Marokkaanse ouders. Het gaat bij ouderbetrokkenheid om ouderraden, huisbezoeken, introductiedagen voor ouders van nieuwe studenten, tafeltjesavonden, ouderavonden. Sinds dit jaar is er een folder specifiek voor ouders (vergelijkbaar met de genoemde folder van ROC Midden Nederland).
- Bij schoolverzuim wordt meteen opgebeld. Er wordt begonnen met een nieuw project om verzuim verder te bestrijden. Men denkt onder andere aan een 'verzuim- of spijbelbus', bemenst door experts die de studenten ophalen en contact leggen met thuis.
- Aan- en afwezigheid wordt digitaal geregistreerd. Op dat gebied zijn er veel ontwikkelingen rond het efficiënt bijhouden van verzuim en er zo spoedig mogelijk iets aan doen.
- Doorstroom vmbo-mbo is een belangrijk aandachtspunt. Er is bijvoorbeeld een digitaal volgsysteem (VOROC) waarin bijgehouden wordt of een leerling zich al heeft aangemeld bij een mbo-opleiding en wat de status van intake en plaatsen is. Met leerlingen die zich niet (op tijd) aanmelden wordt contact opgenomen. Er is een website ontwikkeld (bekijkjetoekomst.nl) die onder andere gebruikt kan worden voor loopbaanoriëntatie in het vmbo. Hierop staan bijvoorbeeld opdrachten en filmpjes.

Inzet van maatregelen die specifiek zijn voor de doelgroep allochtone studenten in het mbo en die in onderzoek effectief gebleken zijn, blijft echter een aandachtspunt.

6 Resultaten panelgesprek

Ter afsluiting van de dataverzameling is een panelgesprek georganiseerd waarin de belangrijkste resultaten van het onderzoek met enkele docenten van het ROC besproken zijn. Aan het panelgesprek namen twee docenten deel van M&Mplus, één docent van de opleiding Zorghulp niveau 1 en één docent van de opleiding Helpende Zorg en Welzijn niveau 2. Ook de contactpersoon voor het kortlopend onderwijs-onderzoek op het ROC, tevens stafmedewerker bij het domein Maatschappelijke Dienstverlening, was aanwezig. Eén docent van de opleiding Pedagogisch Werker was verhinderd.

Voor het panelgesprek was een korte notitie over de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek samengesteld. De bevindingen waren rond een aantal thema's gegroepeerd en elk thema werd afgesloten met een tweetal vragen:

- Komen de bevindingen over de uitval van allochtone studenten overeen met de eigen ervaringen?
- Welke mogelijkheden zijn er voor de reguliere mbo docenten om allochtone studenten met meer succes in het mbo te laten doorstromen?

In onderstaande paragraaf wordt verslag gedaan van de discussie.

6.1 De paneldiscussie

Belangrijkste redenen om uit te vallen: studentgebonden factoren

Men herkent de bevinding niet dat studenten aangeven dat studentgebonden factoren de belangrijkste redenen zijn om met de opleiding te stoppen. De medewerkers van M&Mplus hebben de ervaring dat er vaak veel meer aan de hand is dan een verkeerde keuze. Volgens de medewerkers is het voor de studenten makkelijker om te zeggen dat zij de verkeerde keuze gemaakt hebben dan toe te geven dat er andere zaken spelen. Vaak spelen volgens de M&Mplus medewerkers privé-omstandigheden een belangrijke rol, bijvoorbeeld een kind krijgen of hebben, omstandigheden thuis, ziekte, financiële omstandigheden en dergelijke. De medewerkers denken dat studenten het makkelijker vinden om te zeggen: 'gewoon de verkeerde keus gemaakt' dan onder ogen zien dat het aan iets anders ligt.

Wel herkend wordt dat veel studenten een verkeerd beeld hebben van wat ze met de opleiding (in dit geval Helpende zorg en Welzijn niveau 1 en 2) uiteindelijk voor werk kunnen gaan doen. Studenten denken vaak dat ze meer mogen en kunnen dan

waar de opleidingen van niveau 1 en 2 hen voor kwalificeren. Volgens het panel is het mbo is hier mede debet aan: om studenten te trekken wordt een swingend beeld gegeven van het beroep en de opleiding. In de voorlichting heeft het 'leuke' de overhand. Het panel is van mening dat studenten duidelijker en vooral reëler moeten worden voorgelicht over wat de opleiding inhoudt en wat de beroepsperspectieven zijn. Dit is een taak van vmbo én mbo. Daarbij zijn verschillende vormen denkbaar, ook een gezamenlijke aanpak behoort tot de mogelijkheden. Het mbo kan deze insteek in ieder geval bij de intake hanteren.

Cultuurgebonden factoren belangrijker voor succesvolle studenten

Het panel maakt bij deze bevinding twee kanttekeningen. Het eerste punt heeft te maken met het niveau van de opleiding: studenten moeten van een zeker niveau zijn om dergelijke problemen te kunnen zien. Het tweede punt heeft te maken met het soort opleiding. Het is mogelijk dat studenten van Helpende Zorg en Welzijn tijdens hun opleiding meer met cultuurgebonden problemen in aanraking komen.

Wat betreft factoren die van invloed zijn op succes denkt men dat een goede studiekeuze zeker van belang is, maar ook het beschikken over schoolvaardigheden, zoals op tijd komen, opdrachten maken en dergelijke.

(Allochtone) ouders meer bij het onderwijs betrekken

Ouders worden al betrokken, er zijn ouderavonden en dit jaar is ook een tafeltjesavond gepland met tolken. Door M&Mplus worden ouders betrokken bij de intake. Het voordeel hiervan is dat men zo sneller een beeld heeft van de relaties en communicatie thuis. Het maakt het ook makkelijker om naderhand ouders bij het onderwijsproces te betrekken. Het heeft echter ook nadelen, met name bij verlegen, teruggetrokken kinderen. Het is M&Mplus nog niet gelukt allochtone ouders te betrekken. Bij de opleiding helpende Zorg en welzijn niveau 1 worden ouders altijd betrokken. Zij hebben de ervaring dat ouders altijd komen als er problemen zijn. Een rol hierin speelt misschien dat het team van de opleiding etnisch heel gevarieerd is samengesteld. Een andere factor die meespeelt, is de dwang van de leerplicht. Als hun kind nog leerplichtig is, moeten ouders wel komen.

Andere inrichting van het onderwijs

Men denkt niet dat meer structuur en regels of minder competentiegericht onderwijs bijdragen aan het verminderen van uitval. De panelleden zijn van mening dat vooral aandacht belangrijk is en dat deze studenten heel veel aandacht en begeleiding nodig hebben. Ze zijn vaak nogal onzeker. Ook als duidelijk is hoe ze iets moeten doen of wat er van ze verwacht wordt, dan nog hebben ze bevestiging nodig. *'Het is geen*

onwil, ze begrijpen het niet'. Studenten interpreteren zelfstandig werken nogal eens als dat zij dan niet meetellen. Het is dus heel belangrijk dat studenten het gevoel hebben dat het er toe doet dat zij er zijn.

Sommige studenten hebben met name in het begin van de studie (het nieuwe grote gebouw, de chaos, nieuwe manier van leren) meer begeleiding nodig. De uren begeleiding die er beschikbaar zijn, het normale werk van de mentor, zijn niet altijd voldoende.

Meer aandacht voor de Nederlandse taal in de gewone lessen

Dat er iets op het gebied van de Nederlandse taal moet gebeuren staat volgens het panel buiten kijf, de vraag is vooral op welke manier dat zou moeten. Van meer algemene Nederlandse taallessen die voor iedereen in de klas hetzelfde zijn, verwacht men weinig resultaat. Studenten kunnen namelijk heel verschillende taalproblemen hebben waar zij steeds weer tegenaan lopen maar die in een algemene les vaak niet zichtbaar worden. Men voelt veel meer voor een individuele benadering, bijvoorbeeld door de inzet van individuele taalcoaches. Van gericht maatwerk, toegespitst op de situatie van de leerling en zijn/haar stage, verwacht men meer rendement. Ook omdat studenten zelf nogal eens van mening zijn dat zij het Nederlands best goed spreken, omdat zij het beter spreken dan hun ouders.

Instellen van een (allochtoon) studentenmentoraat

Het blijkt dat er in het ROC al eens een poging gedaan is om een studentenmentoraat van de grond te krijgen. Geprobeerd is daarbij om het beroepsbegeleidend onderwijs en het beroepsopleidend onderwijs aan elkaar te koppelen. Het opzetten van een studentenmentoraat vergde echter teveel organisatie en is daarom niet van de grond gekomen. Wel wordt in verschillende opleidingen een paar maal per jaar gebruik van het voorbeeld van succesvolle studenten uit hogere niveaus. De verhalen van deze studenten maken altijd veel indruk.

Loopbaanoriëntatie en -begeleiding

Elke opleiding heeft een eigen verdeling tussen stage en school. De noodzaak van extra aandacht voor loopbaanbegeleiding vindt men afhankelijk van de praktijkstages en de kwaliteit van de stage-instellingen. In sommige bedrijven/stages zijn er prima praktijkopleiders. Anderzijds gebeurt het ook wel eens dat een docent meegaat om begeleiding op de werkplek te geven omdat het bedrijf geen begeleiders beschikbaar heeft. Men is van mening dat er al veel energie gestoken wordt in de kwaliteit van de stages en de relatie met de school, maar dat dit altijd een onderwerp

van zorg moet blijven: men zal moeten blijven nagaan hoe de relatie stage school verloopt en of het goed verloopt.

7 Conclusies

In dit onderzoek stond de vraag centraal of er mogelijkheden zijn om allochtone studenten met meer succes in het mbo te laten doorstromen. Een extra vraag daarbij was wat niet-uitvallers onderscheid van uitvallers.

Uit dit onderzoek blijkt dat een belangrijk onderscheid tussen blijvers en uitvallers gelegen is in het maken van een goede studiekeuze. Dit is niet nieuw, ook uit ander onderzoek blijkt dat een verkeerde opleidingskeuze een belangrijke factor is bij uitval. Daarnaast speelt ook het beschikken over schoolse vaardigheden een rol in succes. Ook ervaren succesvolle studenten veel steun uit hun omgeving en vinden zij hun eigen doorzettingsvermogen een belangrijke factor in hun succes.

In dit onderzoek worden geen verschillen gevonden tussen allochtone en autochtone studenten in de redenen van uitval. Ook dit komt overeen met bevindingen uit eerder onderzoek. Allochtone studenten blijken zelfs iets tevredener over de begeleiding en hun participatie in het onderwijs dan autochtone studenten. Deze bevinding pleit ervoor om als het gaat om het voorkomen van voortijdig schoolverlaten in eerste instantie algemene maatregelen te treffen waar zowel autochtone als allochtone schoolverlaters baat bij hebben.

Uit dit onderzoek blijkt dat studenten, uitvallers én niet-uitvallers, behoefte hebben aan meer structuur in de opleiding. In het panelgesprek werd de behoefte aan meer structuur en duidelijkheid vooral als een aandachtskwestie geïnterpreteerd. De vraag is of dat voldoende is. Ook uit ander onderzoek is bekend dat juist deze groepen, mbo-studenten van niveau 1 en 2, veel behoefte hebben aan orde en structuur. Naast belangrijke motiverende factoren als aandacht en veel begeleiding zijn ook houvast, duidelijkheid en controle van groot belang, juist voor deze groep studenten (niveau 1 en 2). Het zijn studenten die minder goed in staat zijn zelfstandig te werken en zelfdiscipline aan de dag te leggen. Ze hebben veel bevestiging en houvast nodig. Vaker uitleg geven, toezicht organiseren, is structuur gegeven. Dat hoort bij dit onderwijsniveau. Ze hebben het nodig dat lessen georganiseerd worden aangeboden.

In hoeverre taal nu wel of niet een rol speelt bij uitval wordt op grond van dit onderzoek niet helemaal duidelijk, taalbeheersing wordt in ieder geval als een knelpunt ervaren waarvan studenten, ook succesvolle, vinden dat er iets aan moet gebeuren. Ook in het panel vindt men dat er iets moet gebeuren op het gebied van

taal, waarbij ook meespeelt dat veel studenten de eigen taalvaardigheid niet goed in beeld hebben omdat zij het vaak beter spreken dan bijvoorbeeld hun ouders. Op grond van het panelgesprek is ook duidelijk dat algemene taallessen geen soelaas bieden. Maatwerk is nodig. Hoe dat dan vormgegeven zou moeten worden is de vraag, een mogelijkheid is het werken met taalcoaches.

Verkeerde keuze wordt door studenten als belangrijkste reden genoemd om met de opleiding te stoppen. Volgens het panel is het niet uitgesloten dat dit een rationalisatie is. Het is mogelijk dat studenten het makkelijker vinden om te zeggen dat ze een verkeerde keuze hebben gemaakt dan om toe te geven dat de opleiding te moeilijk is of dat ze het door privéproblemen niet redden. Hier ligt een duidelijke taak voor het ROC. Als het klopt dat verkeerde studiekeuze een rationalisatie is, dan is het nodig dat de school in gesprek gaat met de studenten en doorvraagt, ze helpt te reflecteren en helpt uit te zoeken wat er precies speelt. Met doorvragen krijgt de school duidelijk of het gaat om een leerling die het wel kan, maar het niet doet, of dat het gaat om een leerling die veel hulp nodig heeft. Het programma M&Mplus is in dit verband een heel goed initiatief, omdat men daar uitgebreid aandacht kan besteden aan de studenten. Zo kunnen twijfelaars en studenten waar iets mee aan de hand is worden opgevangen en voor het onderwijs behouden blijven. Het is voor de school belangrijk de situatie van individuele studenten nog meer dan nu het geval is in beeld te krijgen om met de studenten uit te zoeken wat maakt dat die student kans van slagen heeft in een opleiding.

In het panel is ook te berde gebracht dat in het begin van de studie meer begeleiding nodig is. De meeste uitval vindt ook al heel vroeg plaats, om verschillende redenen: een verloren gevoel, geen aansprekende opleiding. Vroeg erbij zijn is belangrijk. Dat zegt de opleiding zelf ook. De vraag is wel wie moet dat dan doen, zijn daar mensen voor.

In het panelgesprek blijkt dat ouders al worden betrokken. Dit moet de opleiding vooral blijven doen. Veel ouders realiseren zich niet dat ze ook nog een rol hebben als hun kind naar het mbo is overgestapt. Vaak is als het om allochtone studenten gaat concrete studiehulp niet mogelijk, maar ouders kunnen wel aandacht, steun en interesse tonen. Ouders moeten uitstralen dat ze het belangrijk vinden dat hun kind het haalt. Studenten op die leeftijd hebben steun van ouders hard nodig. Contact van de opleiding met ouders is belangrijk. Binnen de eigen ROC-opleidingen zijn al ervaringen opgedaan met betrokkenheid van ouders. Het is van belang dat deze ervaringen gedeeld worden met andere docenten, zodat men van elkaar kan leren.

Mentorprojecten zijn inderdaad moeilijk te organiseren, vooral omdat het altijd om vrijwillige inzet gaat. Een andere mogelijkheid is het aanstellen en dus betalen van studenten, met name succesvolle oudere studenten die rolmodel willen en kunnen zijn. Waarom niet studenten die echt goed zijn aanstellen als coach, stagecoach, studiebegeleidingshulp of iets dergelijks? Zij kunnen er in slagen net die ene student erbij te houden die anders was weggevallen. Dit heeft financiële gevolgen, maar is organisatorisch wellicht gemakkelijker te verwezenlijken. Werken met vrijwilligers blijkt moeilijker.

Samenvattend komen uit het onderzoek de volgende aanbevelingen naar voren:

- Geef reëlere voorlichting over inhoud en beroepsperspectieven van opleidingen
- Geef de studenten veel aandacht, ondersteuning én structuur
- Maak meer tijd voor begeleiding vrij bij de start van de studie
- Blijf ouders betrekken
- Biedt maatgericht taalonderwijs
- Zet succesvolle studenten in als rolmodel, geef ze een aanstelling bijvoorbeeld als studiebegeleidingshulp, stagecoach

Bijlage

Programma's en maatregelen gericht op of (mogelijk) bruikbaar voor mbo, en (mogelijk) bruikbaar voor allochtone studenten

1 Inleiding en achtergronden

In het volgende worden programma's en maatregelen beschreven die mogelijk bruikbaar zijn bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten. Daartoe is literatuur gezocht met als trefwoorden schooluitval, voortijdig schoolverlaten, mbo, etniciteit. Verder is gebruik gemaakt van de website over de beleidsmaatregel van het Ministerie van OCW Aanval op uitval. In deze bijlage zijn de (mogelijk) bruikbare programma's kort beschreven.

Programma's bleken lang niet altijd betrekking te hebben op de doelgroep studenten in het mbo, of allochtone studenten. Ook programma's die niet speciaal ontwikkeld zijn voor allochtone studenten, of gericht zijn op andere schoolsoorten –vmbo, hbo, vo algemeen- kunnen echter bruikbaar zijn voor de doelgroep, en zijn daarom opgenomen in het overzicht. Er blijken weinig Nederlandse programma's te zijn waarvan de effectiviteit onderzocht is. Voor een aantal Amerikaanse programma's, die in de literatuur regelmatig genoemd worden, is dat wel het geval. Gezien het verschil in onderwijssysteem, zeker voor het mbo, zijn in deze bijlage alleen Nederlandse initiatieven vermeld.

Maatregelen zijn zelden uitsluitend gericht op de verbetering van schoolprestaties, schoolse vaardigheden, sociale vaardigheden, motivatie, of binding aan school. Vaak blijken genoemde aspecten deel uit te maken van een breder georiënteerde maatregel, bijvoorbeeld rond de organisatie van het onderwijs. In het overzicht is dan een verwijzing naar de betreffende beschrijving opgenomen.

Begonnen wordt met informatie over factoren die een rol spelen bij voortijdig schoolverlaten, en kenmerken van effectieve interventies. Daarna komen de Databank Effectieve Intenties, en de achtergrond van de voorbeeldprojecten 'Aanval op Uitval' aan de orde. Vervolgens worden de beschrijvingen van maatregelen gepresenteerd. Daarbij is een deel van de teksten rechtstreeks overgenomen van de website, of uit de literatuur, waarbij uiteraard de herkomst vermeld is.

Factoren die een rol spelen bij voortijdig schoolverlaten

In de literatuur komen verschillende aspecten naar voren die een rol spelen bij het ontstaan en de preventie van voortijdig schoolverlaten (zie onder andere Holter & Bruinsma, 2009 -mede gebaseerd op Fashola & Slavin, 1998, Junger-Tas, 2002, en SER, 2007-; Roelofs, Keppels & Eimers, 2009).

Een belangrijke risicofactor van voortijdig schoolverlaten is het ontbreken van een persoonlijke binding tussen leerling en school. Een verkeerde opleidings- en beroepskeuze is voor veel jongeren een factor bij schooluitval. Het is daarom belangrijk dat jongeren daarbij intensief begeleid worden. Ook moeten zij een concreet toekomstperspectief krijgen door in contact te komen met concrete banen of vervolgoopleidingen. Slechte schoolprestaties geven jongeren het gevoel dat hun inspanningen voor niets zijn, en vormen daarmee een factor bij schooluitval. In het onderwijs dient blijvend aandacht besteed te worden aan de lesstof, het aanleren van studievaardigheden, en het verkleinen en wegwerken van taal- en ontwikkelingsachterstanden van (allochtone) jongeren, in nauw contact met de ouders. Ouders moeten betrokken worden bij de opleiding, en er moeten duidelijke afspraken over gemaakt te worden. Verder is ook registratie van schoolverzuim van belang.

Kenmerken van effectieve interventies

Holter & Bruinsma (2009) onderscheiden een aantal kenmerken van interventies die effectief gebleken zijn voor de groep jongeren die dreigt voortijdig de school te verlaten: programma's die de schoolorganisatie en het klassenmanagement veranderen; verandering van de denkprocessen van de jongere over sociale situaties, gebaseerd op principes uit de cognitieve gedragstherapie; mentorinterventies, mits goed gestructureerd en voortdurend begeleid; en uit buitenlands onderzoek blijkt dat beloningen, zoals geld, extra praktijkscholing of training voor leerlingen, of prestatiebeloningen voor leraren, positieve effecten kunnen hebben. Holter & Bruinsma vragen zich echter af of financiële beloningen in de Nederlandse onderwijssituatie ook zullen werken.

Databank Effectieve Jeugdinterventies

Via de databank Effectieve Jeugdinterventies stelt het kenniscentrum Jeugd en Opvoeding van het Nederlands Jeugdinstituut kennis beschikbaar over bewezen effectieve behandelprogramma's en interventies in de jeugdsector. In Nederland worden volgens de auteurs nog geen erkende interventies uitgevoerd die het voorkomen of terugdringen van voortijdig schoolverlaten als hoofddoel hebben. In de databank zijn wel interventies opgenomen die gericht zijn op factoren waarvan wordt aangenomen dat ze samenhangen met voortijdig schoolverlaten: voorkomen

of terugdringen van leerachterstanden, verbeteren van de sociale competentie van leerlingen, verminderen van gedragsproblemen en/of het verbeteren van het leefklimaat op school. Ook zijn er interventies die een systeemgerichte benadering hanteren om problemen te verminderen die samenhangen met voortijdig schoolverlaten (www.nji.nl)

Voorbeeldprojecten Aanval op Uitval

Het Ministerie van OCW heeft in de periode van 2007 tot en met 2011 een pakket aan maatregelen ingezet om het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters te reduceren. Er zijn extra gelden beschikbaar gesteld voor onderwijsprogramma's en projecten. Deze voorbeeldprojecten zijn te vinden op (www.aanvalopschooluitval)

Beschrijving van de programma's en maatregelen

De inventarisatie leverde een groot aantal programma's op. Voor dit overzicht is hieruit een selectie gemaakt van de programma's die het meest bruikbaar lijken voor het terugdringen van schoolverzuim, en mogelijk bruikbaar zijn voor (allochtone) studenten in het mbo. Het overzicht in de bijlage is dus nadrukkelijk niet uitputtend. De beschrijvingen zijn geheel of ten dele overgenomen uit de oorspronkelijke bron, veelal in de vorm van letterlijke citaten. De herkomst van de teksten is uiteraard vermeld. De programma's zijn geordend aan de hand van thema's die van belang zijn bij vroegtijdig schoolverlaten.

A. Programma's en maatregelen gericht op schoolorganisatie en klassenmanagement

Op basis van Amerikaans effectonderzoek concludeert Junger-Tas (2002; beschreven in Holter & Bruinsma, 2009) dat programma's die de schoolorganisatie en het klassenmanagement veranderen het meest effectief zijn in het voorkomen van schooluitval. Het gaat bijvoorbeeld om het hanteren van duidelijke regels, normen en verwachtingen voor gewenst gedrag van leerlingen met een hierop aangepast straf- en beloningssysteem, maar ook om het invoeren van innovaties zoals het trainen van docenten in effectieve instructiemethoden en het samenwerkend leren in kleine groepjes.

Groningen Loopbaanacademie

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

De bedoeling van dit project is, dat scholen in de provincie Groningen binnen enkele jaren beschikken over een trainerspool, die binnen vmbo en mbo scholing en trainingen verzorgt. Tijdens deze scholingen/trainingen verwerven docenten, decanen, managers, mentoren, tweedelijnsbegeleiders en conciërges kennis en vaardigheden inzake schooluitval waardoor ze meer mogelijkheden krijgen om VSV te voorkomen. Onderwerpen zijn 'intakegesprekken', 'leren signaleren', 'wanneer doorverwijzen/' en wetgeving. Naar verwachting zal dit op termijn resulteren in een structurele vermindering van het aantal vsv'ers binnen het vmbo en mbo.

Scholingsboulevard Enschede

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

De Scholingsboulevard is een unieke school waar het beroepsonderwijs zo is opgezet dat de leerlingen hun mogelijkheden optimaal benutten. Er is geen scheiding meer tussen vmbo en mbo zodat leerlingen in één onderwijstraject zowel hun vmbo- als mbo-diploma niveau 1 of 2 kunnen behalen. Dat betekent dat de onderwijsprogramma's vmbo en mbo zijn samengesmeed tot één programma met op elkaar aansluitende onderdelen.

De groepen op de Scholingsboulevard zijn klein (15 leerlingen met 1 vaste stamgroepbegeleider), zodat er veel ruimte is voor individuele begeleiding, die aansluit bij het karakter en het niveau van de leerling. Per leerling kijken we naar wat goed gaat (talenten) en naar wat beter kan (ontwikkelpunten), zodat iedere leerling het beste uit zichzelf kan halen en het hoogste niveau kan bereiken.

Amsterdamse Plusschool

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

De Amsterdamse Plus is een onderdeel van het ROC ASA (Amarantis Onderwijsgroep) en is ontstaan vanuit een time-out project. Sinds 2005 is de Amsterdamse Plus een aparte afdeling. Het is opgezet voor leerlingen die door gedragsproblemen of situatie thuis in reguliere onderwijs niet konden meekomen, maar in een rustige omgeving met andere aanpak en kleinere klassen wel. De Amsterdamse Plus biedt onderwijs gericht op behalen van een diploma, maar vooral ook op het weer op de rails krijgen van je leven. Kenmerkend voor de Amsterdamse Plus is maatwerk. Alle leerlingen volgen een individueel programma, toegesneden op hun mogelijkheden en doel.

Gilde Praktijkopleidingen, Venlo

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Gilde Praktijkopleidingen is opgericht voor de kwetsbare studenten van Gilde Opleidingen. Er wordt les gegeven op mbo niveau 1 en 2, met veel aandacht voor de praktijk. Daarnaast is er veel aandacht voor sociale vaardigheden, regelmaat en structuur. Een goede werkhouding is een voorwaarde om te slagen. Bovendien stimuleren de begeleiders zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid. Er wordt gewerkt in kleine groepen. Daarbinnen krijgt iedere student de zorg en individuele begeleiding die nodig is. Dat doen de medewerkers vanuit een grote betrokkenheid. Studenten die bij Gilde Praktijkopleidingen lessen volgen, blijven bij het beroeps- onderwijs ingeschreven en krijgen een diploma dat identiek is aan een diploma van een student die onderwijs heeft gevolgd in het reguliere beroepsonderwijs.

Flex College, Nijmegen

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

De scholen in het voortgezet onderwijs en het mbo hebben een aantal jaren geleden de handen ineen geslagen om voor de regio Nijmegen en omstreken een structurele oplossing te creëren voor overbelaste jongeren. Dit heeft uiteindelijk geleid tot het Flex College. Het Flex College is een brede voorziening voor vmbo, havo/vwo, en mbo. Er is één gezamenlijke probleemdoelgroep, één gezamenlijke verantwoordelijkheid, één gezamenlijk toelatingsloket. Het onderwijs op het Flex College kenmerkt zich door kleine groepen leerlingen, relatief veel faciliteiten, een passend traject voor elke leerling, veel persoonlijke aandacht en een sterke pedagogisch-didactische houding bij de professionals.

Coach, Deventer

Voorbeeldproject in kader van 'Aanval op schooluitval'

Coach is het vangnet voor Deventer jongeren van 12-23 jaar die kampen met meervoudige problematiek. Hun problematiek overstijgt de competenties en werkterreinen van afzonderlijke instellingen. De kern van Coach zijn de professionals van de participerende instellingen, de coaches. Samen met de coördinator en de officemanager vormen ze het Coachteam. Dit team ontleent haar kracht aan de bundeling van expertise uit de sectoren onderwijs, zorg, jeugdzorg, werk & inkomen, vrije tijd, politie & justitie en integraal jongerenwerk. Daardoor ontstaan een multidisciplinaire benadering en een integrale aanpak in de begeleiding van de jongeren.

Beroepsoriënterende praktijkvorming (BOP; Zadkine Educatie)

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

BOP is een breed opgezet arrangement om voortijdig schoolverlaters en andere jongeren een kans te geven een startkwalificatie (mbo2) voor de arbeidsmarkt te behalen. Dit programma biedt aan 17- tot 23-jarigen een combinatie van onderwijs, zinvolle vrijetijdsinvulling, sport en werkstage.

De gemeente Rotterdam heeft een aantal achterstandsgebieden in de stad aangewezen als Kanszone. Dit beleid is er onder andere op gericht de kansen van jongeren in deze buurten op de arbeidsmarkt te vergroten. Zadkine Educatie heeft een passend programma voor deze doelgroep ontworpen en voert dat uit. Sinds de start in februari 2006 ligt het accent op bouwtechniek.

Deelnemers aan het BOP-programma werken ongeveer de helft van de week bij een aannemer in de bouw. De overige tijd verdiepen en verbreden ze zich in de praktische en theoretische beroepsvaardigheden bij Zadkine Educatie. Ook is er ruimte om de sociale competenties verder te ontwikkelen en te sporten.

Zuidplein Initiatief

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

In Rotterdam is in 2000 het Zuidplein Initiatief gestart. Doelgroep van de aanpak zijn leerlingen van het Albeda College (niveau 1 of niveau 2 Handel). Zij krijgen zowel didactisch als fysiek onderwijs aangeboden in de praktijk van het werk. Deze manier van werken slaat aan bij jongeren die niet meer kunnen of willen functioneren in het reguliere schoolsysteem. De aanpak biedt de jongeren de structuur en het "maatwerk" dat zij nodig hebben om een kwalificatie te behalen. De begeleiding tijdens het project richt zich niet alleen op de leerlingen maar ook op de werkgevers en de ouders. Het blijkt dat ouders weinig betrokken zijn bij deze doelgroep. Er zijn relatiemanagers aangesteld om praktijkplaatsen te vinden en contacten met winkeliers te onderhouden.

Dat de aanpak aanslaat blijkt voornamelijk uit de resultaten die het Zuidplein Initiatief behaalt. Voorheen behaalde 54 % van de leerlingen een kwalificatie, in het Zuidplein Initiatief stroomt 89% *gekwaliceerd* uit. De aanpak realiseert een *afname van schooluitval van 30%* en een sterke verlaging van spijbelen.

De aanpak is goed overdraagbaar. In verschillende winkelgebieden in Rotterdam en in Hellevoetsluis wordt deze aanpak succesvol toegepast. Ook drie andere steden wordt met deze trajecten gewerkt, twee andere steden hebben de intentie het traject te gebruiken. Het model is ook sectoroverstijgend overdraagbaar.

Workskills: jongeren leren zelf actie ondernemen om hun verdere toekomst vorm te geven (RMC-regio 26 Zuid Holland Noord)

De door TNO ontwikkelde methodiek Workskills bereikt resultaten met dreigende uitvallers en vsv-ers. Het programma is gericht op het stimuleren van het eigen probleemoplossend vermogen; vergroten van vertrouwen in het eigen kunnen; leren ontwikkelen en benutten van netwerken en communicatievaardigheden; leren omgaan met tegenvallers en spanning leren doelen te stellen; en plannen direct uit te werken d.m.v. een concreet stappenplan.

WorkSkills is nu bij een groot aantal ROC's, RMC's en enkele CWI locaties op effectiviteit onderzocht. Uit deze onderzoeken blijkt dat al na een maand het merendeel van de deelnemers aan de training terugging naar school. Een meting na enkele maanden toonde aan dat *80% van de deelnemers aan de training de school hervatte of koos voor scholing in combinatie met werk*. Verder was er aantoonbaar sprake van verandering in attitude. Jongeren volgen de training in groepen van 15 personen, vier uur per dag, gedurende vijf aaneengesloten dagen. Het onderhouden van de opgedane vaardigheden wordt gestimuleerd door 'terugkeerdagen'.

B. Programma's en maatregelen gericht op vaardigheden

Almeerkans (beschrijving door Boom et al, 2009), tevens *Voorbeeldproject in kader van 'Aanval op schooluitval'*

Almeerkans is bedoeld voor jongeren die 15 jaar of ouder zijn, ingeschreven staan bij een vo-school, gedrags- en/of motivatie- en/of leerproblemen hebben, zonder startkwalificatie hun school hebben verlaten (of op het punt staan dat te doen), en begeleid kunnen en willen worden. Deze (risico)leerlingen worden door een Zorg Advies Team aangemeld bij Mind at Work. Na aanmelding gaat de jongere van de huidige school af en keert hier ook niet meer terug. Het traject wordt namelijk pas wordt ingezet wanneer zowel de docenten als de leerling geen mogelijkheid meer zien de opleiding regulier af te ronden. Mind at Work zet een multidisciplinair team in, bestaande uit een (arbeids)consulent, een psycholoog en een trainer.

Na de aanmelding worden de volgende activiteiten ondernomen:

- Er wordt een gedegen onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken van de uitval. Dit kunnen leerproblemen zijn, gedrags- of motivatieproblemen.
- De jongere volgt een training sociale competenties. Deze training wordt gecombineerd met een werkstage waarbij de jongere intensief begeleid wordt.
- Op basis van de uitkomsten en het verloop van het voorgaande, formuleert het team een advies over het vervoltraject.

- Indien mogelijk wordt de jongere geplaatst op een mbo-opleiding, eventueel in combinatie met een leerwerkbaan.
- Wanneer onderwijs geen optie is, wordt de jongere begeleid naar werk.
- Eventueel kan een jongere geplaatst worden in een transferklas, gecombineerd met een verlengde stage om de stap naar het beroepsonderwijs voor te bereiden.
- Indien nodig worden jongeren doorverwezen naar derden, zoals de (jeugd)zorg.

De resultaten zijn het aanleren van gewenst gedrag, vergaren van belangrijke (sociale) vaardigheden en het instromen in beroepsonderwijs of de toeleiding naar werk. Hierdoor krijgen de jongeren een grotere kans op een startkwalificatie en/of een reguliere baan.

Peer Support (Beschrijving door Boom et al, 2009)

Peer Support is ‘uit nood geboren’. Omdat er geen stageplaatsen in het bedrijfsleven waren, moest er stage gelopen worden in het eigen leerbedrijf van het roc. Er waren echter geen mogelijkheden voor begeleiding van de jongeren. Noodgedwongen werden leerlingen van niveau 3 en niveau 4 ingezet om de leerlingen van niveau 2 vaardigheden aan te leren, die zij normaal in een bedrijf leren. Hbo’ers werden in het onderwijsleerbedrijf ingezet als bedrijfsleiders. Later is de doelgroep van het programma verbreed. Het aanvankelijk Angelsaksische concept is geschikt gemaakt voor de Nederlandse situatie. Er is materiaal voor alle schooltypen.

Peer Support geeft jongeren de mogelijkheid om stapje voor stapje verantwoordelijkheid te leren dragen. Dit gebeurt doordat leerlingen/studenten hulp en ondersteuning bieden aan andere leerlingen/studenten, waarbij het opdoen van kennis, vaardigheden, begrip, inzicht en ervaring centraal staat. Het dragen van verantwoordelijkheid wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van jongeren. Peer Support kan ingezet worden als 1) voorbereiding op het keuzeproces voor een vervolgopleiding, 2) als voorbereiding voor een stage of 3) als algemeen ontwikkelingsinstrument.

- 1) Vroegtijdig schoolverlaten tegengaan; jongeren die nog twijfelen over een opleiding of een opleiding overwegen vroegtijdig begeleiden zodat ze beter in staat zijn een keuze voor een vervolgopleiding te maken.
- 2) Vaardigheden bijbrengen met betrekking tot samenwerken.
- 3) Burgerschapontwikkeling.

Er bestaan trainingen voor de verschillende soorten rollen. Wat een school kiest, is afhankelijk van het type school (vo, mbo) en de behoeften van de school en haar leerlingen. Tijdens de trainingen leren docenten om zelf weer de leerlingen op hun

school te trainen in verschillende rollen. Sommige rollen zijn sectorgebonden (vo of mbo) en worden binnen één instelling toegepast. Andere rollen vergen samenwerking tussen instellingen van verschillende sectoren, bijvoorbeeld als een mbo-leerling een vmbo-leerling coacht.

De resultaten over de effectiviteit zijn nog niet beschikbaar. Verondersteld wordt dat het programma de kans op vroegtijdig schoolverlaten verkleint. Jongeren die begeleiding geven voelen zich verantwoordelijk en betrokken, en zullen minder snel met de opleiding stoppen. Het probleemgedrag van degenen die begeleid worden wordt beter aangepakt en leerlingen worden ondersteund bij de doorstroming naar de volgende school of naar werk. Ook voor deze groep wordt daarom minder schooluitval verwacht.

Rotterdams Offensief vmbo-mbo: wijkscholen

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Wijkscholen zijn speciaal bedoeld voor zogenoemde overbelaste jongeren die door een stapeling van problemen nauwelijks ruimte hebben in hun hoofd voor school. De wijkschool biedt een combinatie van activiteiten die gericht zijn op oplossen van persoonlijke problemen, oriëntatie op leven, werken en leren, ontplooiing, opdoen van werkervaring, contextgebonden en informeel leren. De sleutel tot succes is gelegen in 'nabijheid'. De drie leefwerelden – thuis, school en buurt/werk – worden maximaal in elkaars verlengde gebracht binnen een huiddichte begeleiding zodat de kans op 'sporen' (als tegengestelde van 'ontsporen') wordt vergroot. De scholen worden daarom sterk verbonden met buurten. De wijk is de vindplaats van de 'overbelaste' jongere en de start van een nieuwe loopbaan. De wijkschool is een samensmelting van vmbo en mbo en leidt op tot arbeidsparticipatie op minimaal mbo- niveau 1. Ook kunnen leerlingen doorstromen naar een vakschool of een leerwerktraject.

Opleiding medewerker ICT bij het ROC van Amsterdam (RMC-regio 19 Gooi en Vechtstreek)

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Van de leerlingen heeft 33% niveau 1 (geen startkwalificatie), 67% niveau 2. Driekwart is allochtoon, er zijn veel Marokkaanse leerlingen van buiten Amsterdam. Van de instroom gaat 80% door naar niveau 3, 10% kiest een andere opleiding. Hooguit 10% van de instroom valt echt af. Met deze opleiding is het probleem van de schooluitval feitelijk opgelost.

Binnen de opleiding is er een eigen werksysteem, leren gaat ‘van binnen naar buiten’, is gericht op het productief worden van leerlingen. Speerpunten zijn zelfdiscipline en verantwoordelijkheid voor elkaar. Er is een loopbaancentrum. Binnen de school is motivatie aandachtspunt. Er is veel individuele aandacht. Zelfmotivatie wordt versterkt, er is een ontspannen sfeer en vertrouwen. Er is een eigen programma ontwikkeld voor sociaal-emotionele ontwikkeling (Hoppa). Leerlingen doen projecten om inhoudelijke kennis op te doen. Leerlingen doen beroepservaring op, er is een eigen leerbedrijf. Er wordt vooral geleerd door doen. Aan het eind van de opleiding hebben leerlingen een goede beroepshouding, zijn zelfstandig en kunnen goed samenwerken.

Pitstop: coachen en begeleiden van jongeren naar de eigen of een andere opleiding. RMC-regio 19 Utrecht

Voorbeeldproject ‘Aanval op schooluitval’

Pitstop is een succesprogramma voor niveau 1 en 2 voor jongeren van ROC ASA Utrecht die uitvallen in het reguliere onderwijsprogramma door motivatie en gedragsproblematiek en die door middel van intensieve coaching en begeleiding teruggeleid worden naar de eigen opleiding dan wel toegeleid naar een andere opleiding.

Zelfcontrole (beschrijving door Holter & Bruinsma, 2009)

De interventie Zelfcontrole is ontwikkeld voor kinderen op de basisschool. In aangepaste vorm lijkt de methode ook bruikbaar in het mbo. Dit programma is ontwikkeld voor kinderen met gedragsproblemen en storend gedrag aan het eind van de basisschool door Van Manen, Prins en Emmelkamp (2004). De interventie is gebaseerd op de sociale cognitietheorie van Crick & Dodge. Het gaat bij deze interventie vooral om het verbeteren van vaardigheden om problemen op te lossen in verschillende sociale situaties. De kinderen leren daarvoor een aantal probleemoplossingvaardigheden: het probleem signaleren, het probleem definiëren, het bedenken van zo veel mogelijk verschillende oplossingen, het vergelijken van de verschillende oplossingen aan de hand van de gevolgen en één oplossing kiezen. Verder leren zij deze oplossing na het uitvoeren te evalueren en hieraan consequenties te verbinden voor een volgende keer. Deze methode is geschikt gemaakt voor gebruik binnen het onderwijs (Muris, Meesters, Vincken & Eijkelenboom, 2005). Vergeleken met de controlegroep is er binnen de Zelfcontrole-klas een significante afname van probleemgedrag en een toename van sociaal-cognitieve vaardigheden waar te nemen. Follow-up onderzoek na drie maanden laat zien dat deze resultaten beklijven.

Lesmethode Studeren in het Nederlands . Utrecht: Nederlands Centrum voor Buitenlanders.

Deze methode is bedoeld voor anderstalige studenten die zich voorbereiden op een studie aan het hoger onderwijs. De methode is vooral geschikt voor taal- en schakeltrajecten naar het hoger onderwijs, maar kan ook gebruikt worden in de propedeuse voor deficiënties in de vaktaalwoordenschat.

Er zijn handleidingen voor docenten en beleidsmedewerkers: Ervaringen van studenten; Adviezen over taalbeleid; Cursus voor docenten.

De (modulaire) lesmethode “Studeren in het Nederlands” bevat studiematerialen voor studenten bij het succesvol studeren in het Nederlands. Modules zijn: Instapcursus taal- en studievaardigheden; Diagnostische toets; Leesstrategieën voor studieboeken; Hoorcolleges volgen en aantekeningen maken; Presenteren; Spelling Wordvorming Interpunctie; Woorden en Teksten.

In de vakspecifieke modulen *Vaktaal* leren anderstalige studenten omgaan met vaktaal. Verwerving van vaktaal staat centraal. Er zijn vier modules voor vier sectoren van het hoger onderwijs: Economie, Educatie, Gezond en Techniek. In iedere module staat verwerving van vaktaal centraal: het verwerven en leren gebruiken van vaktaalwoorden en het begrijpen van vaktaal op zinsniveau.

Er is ons geen onderzoek bekend naar de effectiviteit van de methode of over de bruikbaarheid in het mbo voor studenten die niet doorstromen naar het hbo.

C. Programma's en maatregelen gericht op binding met school

Gebrek aan binding met school is een belangrijke risicofactor van voortijdig schoolverlaten. Er zijn verschillende initiatieven waarbij mentoren ingezet worden om een band te scheppen tussen individuele leerlingen en de school.

Studenten begeleiden studenten. Rolmodellenproject van de opleiding Management Economie en Recht van Hogeschool INHolland Diemen

(Naber en Boersma, 2008)

Zowel autochtone als allochtone eerstejaars hbo-studenten worden bij de start van het nieuwe studiejaar gekoppeld aan een –gemotiveerde en succesvolle-ouderejaarsstudent, een rolmodel. Gestreefd wordt naar gelijke sekse en etnische achtergrond.

Van rolmodellen wordt verwacht dat ze initiatief nemen tot het houden van vijf gesprekken met de eerstejaars studenten die ze begeleiden, in elke studieperiode één, maar in de beginperiode vaker. Van deze gesprekken maken de rolmodellen

verslagen die ze aan de projectleiding overhandigen, en ook de eerstejaars geven schriftelijk aan hoe het contact met hun mentor verloopt.

Daarnaast hebben de rolmodellen een rol in de organisatie en uitvoering van drie tot vier grootschalige Events waaraan alle rolmodellen en eerstejaars meedoen (een Event ter introductie en kennismaking, waaronder een fietstocht door Amsterdam; een politiek of cultureel Event; een beroepsmatig Event, zoals een gastspreker; een sportief Event, namelijk het jaarlijkse sporttoernooi). Ook geven de rolmodellen informatie en voorlichting aan aankomende eerstejaars studenten. Het verloop van de verschillende activiteiten wordt besproken tijdens evaluatiebijeenkomsten, waarin het contact tussen rolmodellen en eerstejaars studenten aan de orde komt. Zowel rolmodellen als eerstejaars kunnen de projectleiding direct benaderen voor extra informatie of steun.

Tussentijdse evaluaties hebben in de loop van drie jaar geleid tot een aantal bijstellingen in de projectopzet. Zo heeft de projectleiding de taken en verantwoordelijkheden van de mentor op papier gezet en wordt een strakkere regie gevoerd op de selectie van de rolmodellen, de planning van de gesprekken tussen mentor en eerstejaarsstudenten, en de wijze waarop deze worden gehouden. Na het eerste jaar is ook besloten een mentorcontract in te voeren, aan de hand waarvan mentor en eerstejaarsstudenten vastleggen voor een jaar een mentorrelatie met elkaar aan te gaan. Ook worden frequentie en plaats van ontmoetingen vastgelegd, en geeft de mentor aan wel of niet akkoord te gaan met tussentijds telefonisch contact.

De methode wordt beschreven in een handboek met informatie en richtlijnen. Er is een zorgvuldige selectie van mentoren, training, informatie en overleg.

Door de sociale binding van eerstejaars via contacten met andere studenten en de opleiding te versterken, en hen te helpen snel de weg te vinden in hun studie en opleiding, probeert het project bij te dragen aan het voorkomen van studie-uitval.

MentorProgramma Friesland (Beschrijving door Boom et al, 2009)

Het programma is geschikt voor alle niveaus van het mbo. In het begin was het gericht op specifieke doelgroepen, namelijk jongeren met een multiculturele achtergrond en vrouwen in de techniek. De reden was dat onder deze groepen veel voortijdig ongekwalificeerde uitval was en weinig doorstroom naar vervolgopleidingen. Inmiddels is de doelgroep verbreed. Het MentorProgramma Friesland is in eerste instantie bedoeld voor het mbo (alle niveaus), maar zou met studentmentoren ook op het vmbo geïmplementeerd kunnen worden.

Dit programma biedt mentorbegeleiding aan als aanvulling op reguliere begeleiding vanuit de opleiding. De mentor biedt coaching, maar fungeert ook als een rolmodel. Het programma beoogt ook de drempel om de opleiding te verlaten te verhogen.

Aanvankelijk krijgen de jongeren een studentmentor, en naarmate de opleiding vordert krijgt de leerling een mentor uit het bedrijfsleven. De studentmentoren zijn meestal gebonden aan één schooljaar en onderhouden intensiever contact met de jongeren dan de mentoren uit het bedrijfsleven. Er is een uitgebreid kennis-makingsgesprek en er worden drie keer per jaar intervisiebijeenkomsten gehouden met de mentoren. Niet alleen de jongeren die gecoacht willen worden, maar ook de mentoren geven aan wat zij willen c.q. te bieden hebben. Op basis daarvan wordt de match gemaakt, die cruciaal is voor de effectiviteit van de mentoring. Daarnaast heeft het MentorProgramma in 2004 een leerbedrijf opgezet, waar jaarlijks 40 tot 50 jongeren stage lopen.

Verlaging van voortijdig schoolverlaten onder risicogroepen: *80 procent van de deelnemers valt niet uit*. Het MentorProgramma is een vast onderdeel geworden van het LOB-beleid van beide roc's.

Peer Support (Beschrijving door Boom et al, 2009)

De beschrijving van dit programma is te vinden bij programma's gericht op vaardigheden, maar bevat ook elementen van binding met school.

D. Programma's en maatregelen gericht op ouderbetrokkenheid

Van huis uit. Een project over schooluitval onder Marokkaanse jongeren op ROC ASA Economie Absteede. Alatti en van Westerlaak, 2005. Utrecht, ROC ASA; afzonderlijk rapport met bijlagen van dezelfde auteurs en met dezelfde titel.

Het project 'Van huis uit' is speciaal bedoeld voor Marokkaanse ROC leerlingen en hun ouders. Hoofddoel van het programma is het voorkomen van uitval onder Marokkaanse jongeren. Het programma is gericht op het bevorderen van motivatie en schoolsucces van Marokkaanse leerlingen door het betrekken van ouders. Creëren van een stevig netwerk tussen ROC, leerlingen, hun ouders. Doel is de communicatie (openheid) over zaken binnen en buiten de school verbeteren. Lastige communicatie vergroot de kans op uitval. Ouders het inzicht geven dat zij een rol in de schoolloopbaan van hun kind kunnen spelen. Vergroten van mogelijkheden voor ondersteunend gedrag van Marokkaanse ouders.

- Met alle ouders van eerstejaars wordt een intakegesprek gevoerd
- Mentoren leggen huisbezoeken af
- De workshop interculturele communicatie wordt herhaald
- Een gedeelte van de training voor de leerlingen wordt standaard onderdeel van het lespakket

- Elk jaar is er een introductie cursus voor ouders van eerstejaars leerlingen
- De methodiek wordt hierdoor breder uitgezet dan alleen naar Marokkaanse jongeren

Tijdens het project worden er twee werkgroepen opgericht, ouders en leerlingen. Voor beide groepen zijn er vier trainingsbijeenkomsten met deskundigen over wat men tegenkomt in het dagelijks leven:

- Een communicatietraining voor de leerlingen ‘Communicatieve en sociale vaardigheden’ middels concrete oefeningen. Op deze manier moeten leerlingen instrumenten in handen krijgen waardoor zij zelf een sociaal vangnet opbouwen voor als het op school minder goed gaat
- Communicatietraining voor ouders.

Of het hoofdoel, voorkomen van uitval onder Marokkaanse jongeren, wordt gehaald is nog niet onderzocht.

De training voor de leerlingen bleek te abstract en te moeilijk. Meer concrete oefeningen zijn nodig met directe feedback. De ouders bleken moeilijk te mobiliseren. Op verschillende manieren werden ouders benaderd zonder het gewenste resultaat. Uiteindelijk zijn er in het nieuwe schooljaar toch vier trainingsavonden mogelijk geweest.

Opbrengsten: Wederzijds meer begrip en duidelijkheid over onderwijs en rol ouders en onderwijsinstellingen. Handvatten zijn aangereikt om de contacten met ouders te verbeteren. Ouders tonen meer interesse voor de 10-minuten gesprekken

Cursus schooltaal en ouderparticipatie

Voorbeeldproject ‘Aanval op schooluitval’

Als onderdeel van het aanbod volwasseneneducatie biedt ROC Midden Nederland een cursus 'ouderparticipatie' aan. Deze cursus is speciaal georganiseerd voor allochtone ouders die nog niet zo goed Nederlands spreken. Deze ouders beheersen de “schooltaal” ook nog niet goed, waardoor contacten met leerkrachten moeilijk zijn en de ouders nog niet actief kunnen participeren binnen de school. De cursus bestaat uit 8 bijeenkomsten waarin veel ruimte is voor eigen vragen en wensen van de deelnemers. De ouders krijgen onder andere veel informatie over de lessen en gang van zaken op school, leren 10 minutengesprekken te voeren of zelf op een leerkracht af te stappen.

Folder ouders 'Kiezen voor mbo'

Voorbeeldproject in kader van ‘Aanval op schooluitval’

Het ROC Midden Nederland publiceert speciaal voor ouders van leerlingen die overwegen een opleiding te volgen in het mbo de folder 'Kiezen voor middelbaar

beroepsonderwijs'. De folder geeft inzicht in het onderwijs op een mbo instelling en adviseert ouders hoe zij hun kind kunnen helpen bij de keuze voor een vervolgopleiding. Ook wordt er ingegaan op de overgang tussen vmbo en mbo en de praktische zaken die geregeld moeten worden als een kind een opleiding op het mbo gaat volgen. De folder bevat tevens een uitnodiging voor informatieavonden voor ouders waarin nadere informatie verstrekt kan worden.

Verbanden zoeken met allochtone gemeenschappen

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Verschillende instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs hebben ingezet op het aanhalen van de contacten met allochtone groepen en de kernpersonen daarin. ROC Kop van Noord Holland heeft contact gezocht met de zelforganisaties van de Antilliaanse bevolkingsgroep in Den Helder. Via deze contacten werd gepoogd ook het belang van betrokkenheid bij de instelling duidelijk te maken, met een effect op de individuele ouders. Amarantis Onderwijsgroep (ROC ASA) in Amsterdam-West heeft contact gezocht met imams in de wijk. ROC Midden Nederland heeft contact gezocht met de Marokkaanse gemeenschap.

Team schakelt ouders in om jongeren weer op school te krijgen

Op het Citaverde College in Roermond worden ouders betrokken bij het aanpakken van (langdurig) schoolverzuim waarvoor een team is opgericht. Indien een leerling langdurig afwezig is of wanneer er indicaties zijn dat een leerling stopt met zijn/haar opleiding neemt het team contact op met de ouders, in eerste instantie telefonisch. Indien er geen contact gelegd kan worden, volgt een bezoek aan het woonadres. Indien het team geen contact kan krijgen met ouders valt het terug op andere contacten van de jongere: burens, vrienden of groepsgenoten. Hiermee wordt gekozen voor een directe en 'hands-on' aanpak van de jongere, waar dat kan in directe samenwerking met ouders. Om uitval te voorkomen wordt op momenten waarop een leerling binnen het College van opleiding wisselt, een gesprek gepland tussen de opleidingsadviseur en de leerling. De ouders worden ook nadrukkelijk voor dit gesprek uitgenodigd.

E. Programma's en maatregelen gericht op stage, beroep en toekomst

Met programma's gericht op stage en beroep worden studenten in contact gebracht met een concreet toekomstperspectief. Voortijdig schoolverlaters zien vaak het

belang van een diploma niet in. Concreet contact met beroeps- en opleidingsmogelijkheden kan motiverend werken.

LOEKS-Loopbaan- en KeuzeSector

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Eens per week verkennen leerlingen uit de derde klas vmbo tl (in groepen van maximaal 15 leerlingen) met hun mentor hun (ongedachte) vaardigheden, voorkeuren en sterke/zwakke kanten. Ze leggen een aanlegtest af, doen een beroepskeuze-zelfonderzoek, nemen deel aan praktijksimulaties bij het mbo. In elke simulatie zijn voor een bepaalde sector belangrijke gedragscriteria verwerkt. De Loeks-methodiek stelt de leerling in staat een realistisch en passende sectorkeuze te maken. Opbrengsten zijn onder andere: *96 Procent van de mbo'ers die op het vmbo hebben deelgenomen aan het project zit nog in de gekozen opleiding van hun keuze; Voortijdige schooluitval onder de mbo'ers die op het vmbo hadden deelgenomen aan het project bedroeg 7 procent tegenover 30 procent onder de mbo'ers die dat niet hadden gedaan.*

Graafschap Helpt Scoren

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

In Doetinchem, bij De Graafschap wordt er gedurende twaalf weken iedere dag gewerkt aan een heroriënteren van de toekomst gericht op school of werk. De jongeren worden ondersteund bij het zoeken naar een geschikte beroepsopleiding en/of baan. Daarnaast wordt er iedere dag gesport waarbij de technische staf van De Graafschap ondersteunt. Bij een professionele voetbalclub valt veel leuks te leren en te doen. De leeromgeving - bij het stadion van een voetbalclub - spreekt natuurlijk tot de verbeelding en werkt stimulerend en motiverend. De jongeren leren hun persoonlijke vaardigheden en voorkeuren ontdekken. Ze leren een beroepskeuze te maken, samen te werken in een team, zelfvertrouwen opbouwen, keuzes maken, een cv en sollicitatiebrief opstellen en omgaan met kritiek. Jongeren die eerder geen goed beeld hadden van hun toekomst kunnen met praktijkopdrachten uitvinden wat bij ze past. Ook kunnen ze via de contacten van de voetbalclub aan interessante snuffelstages komen, bijvoorbeeld bij sponsors. Aan dit project werken mee: Sport United, BVO de Graafschap, ROC Graafschap College, Gemeente Doetinchem, RMC-Achterhoek en JOUW unit.

JOUW Unit

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

JOUW Unit is een adviesbureau voor jongeren tot 23 jaar. Jongeren kunnen er terecht als ze nog op school zitten of als ze al werken. JOUW unit verzorgt de uitvoering van de leer- en kwalificatie- plicht en de RMC trajectbegeleiding voor de negen aangesloten Achterhoekse gemeenten. JOUW Unit helpt jongeren bij het zoeken naar een passende opleiding of een combinatie van werk en school. Verder worden vanuit JOUW unit afspraken gemaakt met werkgevers en hun jongere werknemers om regulier werk om te zetten in een leer/werk traject. JOUW unit biedt hierbij ondersteuning aan de werkgever en kan de betreffende werknemers begeleiding bieden. JOUW Unit is gevestigd bij het UWV WERKbedrijf op twee locaties in de Achterhoek. Verder worden er spreekuren gehouden op andere locaties. Scholen kunnen de medewerkers van JOUW unit ook preventief inschakelen om voortijdig schoolverlaten te voorkomen.

Kompai Maatjesproject

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

ROC Midden Brabant heeft een unieke aanpak ontwikkeld op het gebied van begeleiding en re-integratie. Studenten met een allochtone achtergrond van de opleiding SCW aan het ROC worden ingezet als begeleider in een re-integratietraject. Zij doen op die manier praktijkervaring op in hun toekomstige werkveld. Daarnaast werkt het inzetten van een rolmodel met *eenzelfde allochtone achtergrond* in een reguliere opleiding bij het tegengaan van schooluitval.

Mentoringproject ROC van Twente

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Speciaal voor studenten die niet weten of zij de juiste opleiding hebben gekozen of die moeite hebben met het leveren van studieprestaties en daardoor dreigen af te haken heeft het ROC van Twente een Mentoringproject opgericht. Bij mentoring wordt iemand van buiten de school gevraagd om als extra coach (naast klassenmentor) van een leerling op te treden. Het is een externe mentor die bereid is op vrijwillige basis een student te laten zien hoe hij of zij zelf bepaalde dingen in het leven bereikt heeft en/of bereid is de student te helpen zijn of haar eigen weg te vinden.

De niveau-opstroomcoach

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Sommige leerlingen die niveau 1 hebben afgesloten, verlaten de school omdat de vervolgopleiding hen te theoretisch is of omdat ze niet kunnen wennen aan een nieuwe pedagogische didactische aanpak. Dit deelprogramma is bedoeld om te onderzoeken of dergelijke leerlingen baat hebben bij de extra begeleiding van een zogeheten 'opstroomcoach'. De begeleiding start in een vroeg stadium, zowel in de Beroeps- als Arbeidsmarktkwalificerende trajecten. Wanneer de leerling zijn niveau 1-opleiding afsluit, wordt de begeleiding overgedragen aan de niveau-2 begeleider. Dit project is een pilot voor 28 leerlingen van het Alfa College, AOC Terra, ROC Menso Alting en het Noorderpoort College. Bij gebleken succes zou de doelgroep kunnen worden uitgebreid met andere op- en doorstromers, ook binnen vo.

MentorProgramma Friesland (Beschrijving door Boom et al, 2009)

De beschrijving van dit programma is te vinden bij programma's gericht op binding, maar bevat ook elementen van stage en beroep. Er is een leerbedrijf en het programma is deel van het lob-beleid van de roc's.

F. Programma's en maatregelen gericht op de overgang vmbo-mbo

De uitval van zowel allochtone als autochtone jongeren blijkt zich vooral voor te doen in de laatste twee leerjaren van het vmbo en het eerste jaar van het mbo, en daar vooral in de niveaus 1 en 2 (SER, 2007; geciteerd door Roelofs, Keppels & Eimers, 2009). Samenwerking tussen vmbo en mbo in het opzetten van preventieve activiteiten is daarom van belang. Daarom zijn onderstaande programma's ook voor het mbo relevant.

De Transfercoach RMC-regio 34 West Brabant.

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Dit is een coachingsproject waarbij nieuwe mbo'ers in het eerste jaar op de nieuwe school worden begeleid door docenten van hun oude vmbo-school. De transfercoach is een docent van een vmbo-school die in coachings- en voortgangsgesprekken met zowel de leerling als met de trajectbegeleider, zorgcoördinator en/of mentor op het mbo, begeleiding geeft aan een oud-leerling die net aan een mbo-opleiding is begonnen. De contacten kunnen telefonisch, per e-mail of in een persoonlijk gesprek op een van de scholen plaatsvinden. De contactfrequentie verschilt en is gerelateerd aan de behoefte aan contact.

Rijnmondse vmbo-scholen openen mbo-punten

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

Op verschillende scholen voor voortgezet onderwijs in de regio Rijnmond zijn op gezamenlijk initiatief van het Albeda college en Zadkine, mbo-punten geopend. Dit zijn fysieke punten waar scholieren, ouders en begeleiders bij een loopbaanadviseur van één van de opleidingsinstituten terecht kunnen voor informatie over de studieloopbaan. De mbo-punten streven de volgende doelen na:

- zorgen voor een warme overdracht zorg leerlingen van vmbo naar mbo, inclusief nazorg
- een brug slaan tussen vmbo en mbo voor docenten, deelnemers en ouders; begrip hebben voor elkaar en laagdrempelig zijn
- intermediair zijn, wie vind ik waar op het mbo en andersom
- samen met decaan helpen doorlopende LOB-trajecten en -methoden te ontwikkelen en te implementeren.

De medewerkers van het vmbo en het mbo begeleiden de leerlingen gezamenlijk met de overstap tussen de leerroutes. Doordat zij wekelijks met elkaar in contact staan, vullen zij elkaar aan en reageren ze snel. De ene week is er een loopbaanbegeleider aanwezig van het Albeda College, de andere week van het Zadkine. Op deze manier kan er voor de jongere een passende opleiding worden gezocht. Daarnaast worden zorg, tijdige aanmelding, warme overdracht en controle op 'aankomst op het vervolgonderwijs' in dit project gebundeld. Dit levert een *belangrijke bijdrage aan het voorkomen van voortijdig schoolverlaten*, zonder al te grote gevolgen voor de dagelijkse gang van zaken binnen de school. De directeuren en decanen van de voorgezet onderwijsscholen zijn erg enthousiast. Het Albeda College en Zadkine zijn voornemens om in 2010 over totaal 15 mbo-punten in de regio Rijnmond te beschikken.

DUTSROC: leerlingvolgsysteem gedurende gehele schoolcarrière

Voorbeeldproject 'Aanval op schooluitval'

ROC West-Brabant heeft een instrument ontwikkeld om die uitval tussen vmbo en mbo terug te dringen en – op termijn – tot een minimum te beperken: Digitale Uitwisseling Toeleverende Scholen en ROCWB (DUTSROC).

Met dit instrument kunnen de vmbo-scholen al hun leerlingen die doorstromen naar ROC West-Brabant tijdens hun hele schoolcarrière blijven volgen. Elke leerling wordt in het systeem ingevoerd op het moment van aanmelding bij het ROC. De gegevens worden per cohort georganiseerd. Zodra er een mutatie plaatsvindt, bijvoorbeeld een wisseling van studiekeuze, wordt dit in het systeem gezet. De locatiedirecteur van het vmbo kan met een speciale tool, het zogenaamde e-token, op

elk gewenst moment beschikken over de gegevens van zijn oud-leerlingen. Met dit volgsysteem is precies na te gaan welke keuzes een leerling maakt. Met deze kennis kunnen zowel het vmbo als het mbo in de toekomst nog beter de keuzeprocessen van leerlingen begeleiden.

**‘De OverStap: digitaal leerlingvolgsysteem overgang vmbo mbo’ en
‘Monitoring overstap vmbo mbo door Profijt’.**

Voorbeeldprojecten ‘Aanval op schooluitval’

In beide projecten wordt de overstap van vmbo naar mbo gevolgd, zodat potentiële uitvallers in een vroeg stadium, vaak al in het nog lopende schooljaar, opgespoord kunnen worden en begeleid naar een passende vervolgopleiding. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.

G. Programma’s en maatregelen gericht op verzuim

Ook de aanpak van spijbelen en verzuim is van groot belang om voortijdig schoolverlaten aan te pakken. Bij de voorbeeldprojecten van Aanval op schooluitval worden diverse voorbeelden genoemd van een sluitende verzuimaanpak die tot verlaging van schooluitval kan leiden.

100 procent verzuimactie Amsterdam (RMC-regio 21 Agglomeratie Amsterdam)

Op elke pilot- locatie is een ‘leerplichtplus’ ambtenaar aangesteld (ambtenaar voor leerplichtigen en bovenleerplichtigen), en er is een leerplichtconsulent die de school ondersteunt. Verder zijn van onderwijshulpverleners vanuit Bureau Jeugdzorg ingezet. Zij bieden jongeren hulpverlening of leiden door naar het juiste zorgtraject. De inzet van Bureau Jeugdzorg wordt gefinancierd met middelen van Aanval op de Uitval, bedoeld om de zorgbehoefte op het mbo in kaart te brengen.

Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt Achterhoek (POA)

Rond voortijdig schoolverlaten wordt een leerlingvolgsysteem tot 23 jaar gerealiseerd, een sluitende aanpak trajectbegeleiding, regionale samenwerking voortijdig schoolverlaters en het omzetten van instapbanen en ongeschoolde arbeidsplaatsen naar leerbanen. Verder zijn er verschillende activiteiten die raakvlakken hebben en of positief werken voor de preventie met betrekking tot voortijdig schoolverlaten, zoals het verhogen kwaliteit huidige beroepsbevolking, met o.a. acties gericht op het stimuleren van EVC trajecten en het stimuleren van duale leertrajecten en het bevorderen van instroom in specifieke sectoren techniek en

zorg, met acties gericht op techniek in het basisonderwijs, techniekdagen, Kenniscentrum Bèatechniek, High Tech Challenge, impuls-projecten en het realiseren van een breed aanbod techniek op alle vmbo-scholen, en acties gericht op het bevorderen van instroom in zorgopleidingen.

Literatuur

Boom, E. van der, Aa, R. van der & Bruin, G. de (2009). *Goed voorbeeld doet volgen*. Onderzoek naar goede praktijkvoorbeelden van LOB. Rotterdam: Ecorys

Fashola, O.S., & Slavin, R.E. (1998). Effective dropout prevention and college attendance programs for students at risk. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 3, 159-183. Geciteerd door Holter & Bruinsma (2009)

Holter, N. & Bruinsma, W. (2009). *Wat werkt bij het voorkomen van voortijdig schoolverlaten?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Junger-Tas, J. (2002). *Preventie van antisociaal gedrag in het onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Justitie. Geciteerd door Holter & Bruinsma (2009).

Naber, P. en C. Boersma (2008). *Studenten begeleiden studenten*. Werkwijze van het Rolmodellenproject van de opleiding Management Economie en Recht van Hogeschool INHolland (Diemen).

Roelofs, M., Keppels, E. & Eimers, T. (2009). *Factsheet schooluitval onder allochtone jongeren*. Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA).

Sociaal Economische Raad (2007). *Niet de afkomst maar de toekomst. Naar een verbetering van de arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren*. Den Haag: SER. Geciteerd door Roelofs, Keppels & Eimers, 2009.

Genoemde websites

www.aanvalopschooluitval.nl (voorbeeldprojecten)

www.nji.nl (Nederlands Jeugdinstituut: o.a. effectiviteit interventies; schooluitval)

www.ncbnet.nl (Lesmethode Studeren in het Nederlands)